

LUNDS
UNIVERSITET

Minska brottslighet och öka trygghet.

Om att uppnå Polisens två kriminalpolitiska mål med samma medel.

Av: Lisa Forsner.

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2016

Handledare: Måns Svensson.

Examinator: Eva Schömer.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Måns Svensson docent på rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet. Din handledning och uppmuntran har varit av stor betydelse under uppsatsskrivandet. Att undersöka samband mellan brottsnivåer och otrygghet har varit intressant och lärorikt på många vis. Jag vill därmed också rikta ett stort tack till Emmy Kinell, Johan Kardell och Mathias Tellberg vid Polisregion Stockholm för statistikunderlag, goda råd och för att ha väckt ett intresse för att studera brottsnivåer.

Lund, maj 2016

Lisa Forsner

Abstract

The main assignment for the Swedish Police, given from the government, is to

- 1) reduce crime and
- 2) increase safety so that people can feel safe where they live.

A previous research resulted in the recommendation that the Swedish Police should work separately against the two goals. The motivation for the recommendation was that working separately against the goals would be the most efficient way of achieving both goals. By adhering to this recommendation, the Police would work evidence based and subsequently reduce the risk of making incorrect decisions.

In this study a database analysis has been made in order to investigate the possibility of targeting geographical areas where it would be the most efficient to work against only the crime prevention goal, while achieving both reduced crimes and increased safety. By combining data from two different databases the Police could identify areas where crime-reducing actions would simultaneously increase the safety. The method, if used, could help allocating police resources in a more efficient way.

Key words: hot spots, harm spots, crimes, safety.

Antal ord: 12349

Innehållsförteckning

FÖRKORTNINGAR	6
1. INLEDNING	7
1.1 BAKGRUND	7
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	9
1.3 AVGRÄNSNING.....	9
1.4 RÄTTSSOCIOLOGISK RELEVANS	9
2. TIDIGARE FORSKNING	11
2.1 PROBLEMBILDER FÖR LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE.....	11
2.2 SAMBAND MELLAN OTRYGGHET OCH BROTT	14
3. PROBLEMORIENTERAT POLISARBETE	19
3.1 PROBLEMORIENTERAT POLISARBETE (POP).....	19
3.2 HOT SPOTS.....	19
3.3 HARM SPOTS OCH CRIME HARM INDEX	19
3.4 SWEDISH CRIME HARM INDEX, SCHI.....	20
4. TEORETISKT RAMVERK	23
4.1 RUTINAKTIVITETSTEORIN	23
4.2 LAW IN BOOKS, LAW IN ACTION	24
4.3 SOCIAL KONTROLL, INDIVIDUALKONTROLL OCH DET KOLLEKTIVA BROTTSMEDVETANDET	25
5. METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	27
5.1 DATAINSAMLING	27
5.2 BEARBETNING AV DATA	28
5.3 URVAL.....	29
5.4 KARTLÄGGNING AV HOT SPOTS OCH HARM SPOTS FÖR VÅLDSAMMA BROTT	30
5.5 JÄMFÖRELSE MELLAN HOT SPOTS, HARM SPOTS OCH TRYGGHET	30
5.6 VALIDITET OCH REABILITET.....	31
5.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	31
6. RESULTAT OCH ANALYS	33
6.1 LOKALPOLISOMRÅDE SÖDERMALM	33
6.1.2 Områdesbeskrivning, LPO Södermalm.....	33
6.1.3 Hot spots, harm spots och trygghet, LPO Södermalm.....	33
6.2 LOKALPOLISOMRÅDE NORRMALM	35
6.2.2 Områdesbeskrivning, LPO Norrmalm.....	35
6.2.3 Hot spots, harm spots och trygghet, LPO Norrmalm.....	36
6.3 ÖVERGRIPANDE RESULTAT, PO CITY.....	38
6.4 ÖVERGRIPANDE ANALYS AV RESULTATEN.....	40
7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	43
8. SAMMANFATTNING	46
BILAGA 1	49
1.1 BROTTSKODER FÖR SWEDISH CRIME HARM INDEX	49
BILAGA 2	50
2.1 KARTOR ÖVER STADSDELAR I PO CITY.....	50
BILAGA 3	51
3.1 PRINTSCREEN ÖVER EXCEL-FIL SOM VISAR BASOMRÅDESKODER ÖVERSATTA TILL BASOMRÅDESNAMN.	51
3.2 PRINTSCREEN SOM ILLUSTRERAR TILLÄGG ÖVER STADSDELSOMRÅDESNAMN.	52
BILAGA 4	53

4.1 DIAGRAM ÖVER SPECIFIKA BROTTSTYPER, LPO SÖDERMALM.....	53
4.2 DIAGRAM SOM ILLUSTRERAR SAMBAND/AVVIKELSE MELLAN BROTTSNIVÅ OCH ANDEL OTRYGGA.	53
4.2 DIAGRAM ÖVER SPECIFIKA BROTTSTYPER, LPO NORRMALM.	54

Förkortningar

BF	Brottsförebyggande.
BRÅ	Brottsförebyggande rådet.
LPO	Lokalpolisområde.
NTU	Nationella trygghetsundersökningen.
PO	Polisområde.
POP	Problemorienterat polisarbete.
SCHI	Swedish Crime Harm Index.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Polisens två yttersta uppdrag är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället så att människor känner sig trygga där de bor och vistas. Vidare utgör Polisen rättsväsendets repressiva funktion för att utreda och lagföra brott. Polisens verksamhetsinriktning och uppdrag styrs genom det årliga regleringsbrevet från regeringen och innehåller följande verksamhetsmål: *Minska brottsligheten, öka tryggheten, bidra till högt förtroende för rättsväsendet, följa vissa mål- och återrapporteringskrav* (Polisen a, 2016).

I regeringens budgetproposition 2015 presenterades ett beslut om att styrningsmodeller i offentlig sektor skulle utvecklas. Svensk förvaltning har de senaste decennierna präglats av styrningstekniken New Public Management (NPM). NPM-tekniken bygger på idéer om att verksamheter ska arbeta med målstyrning, resultatuppföljning och hålla medborgarfokus. I budgetpropositionen förklarade regeringen att syftet med att utveckla styrningsmodellerna var att verksamheterna framöver ska tillvarata medarbetarnas kunskap samt arbeta mer forskningsbaserat och med yrkesetiken i fokus (Regeringen, 2016).

Polisens kritik gentemot NPM har framför allt handlat om att den starka resultatfokuseringen missat att ta hänsyn till den polisiära verksamhetens komplexitet. Resultatfokuseringen har därför sagts leda verksamheten till en pinnjakt¹ (polissamordningen, 2015). Förklaringen ligger i att resultatuppföljningen för Polisens kriminalpolitiska mål, att minska brottsligheten och öka tryggheten, framför allt har baserats på brottsuppklaringsprocenten. Ett ensidigt mått som har lett till att resultat ”jagats” inom områden (svenskpolis, 2016). Anders Ygeman talade klarspråk i en artikel inför att 2015 års budgetproposition skulle presenteras. Han uttryckte att NPM-modellen var förlegad, framför allt vad gällde för den polisiära verksamheten. Polisen ska få vara polis. Ygeman menade att Polisen bör arbeta där de har störst effekt, inte där de kan få flest antal pinnar i statistiken (SvD 2014).

På vilket sätt kan Polisen genom forskningsbaserat arbete ta reda på var de har störst effekt och gör mest nytta, utifrån sina kriminalpolitiska mål? Den här uppsatsen avser inte att behandla NPM-modellen mer ingående, utan fokuserar på att undersöka om Polisen genom

¹ Med pinnjakt menas en strävan efter att nå ”pinnar” i statistiken.

användning av ett forskningsbaserat index (SCHI) skulle kunna allokera resurser till platser där de gör mest nytta sett till orosmätningar.

I januari 2016 presenterades Swedish Crime Harm Index (SCHI). Ett Crime Harm Index kan användas för att vikta brott av olika dignitet, istället för att brotten räknas på samma skala (se kapitel 3.4). Indexet kan hjälpa polisen att allokera resurser till platser där de gör mest nytta, genom att antalet brott sammanvägs med mängden skada. Det svenska Crime Harm Indexet (SCHI)² viktar brotten utifrån antalet sammanlagda fängelsedagar. Genom att vikta brott utifrån fängelsedagar kommer exempelvis brott som mord, rån och misshandel få större tyngd än fickstöld och olaga hot. Det svenska indexet är framtaget av kriminolog och polis May-Britt Rinaldo vid Polisregion Väst. Den första kartläggningen av hot spots³ kontra harm spots⁴ i Sverige presenterades i samband med introducering av indexet. Kartläggningen över hot spots och harm spots gjordes för centrala delar av Göteborg. Resultatet talade för att en dualistisk syn på hot spots och harm spots i centrala Göteborg kan leda till en effektivisering av polisens brottsförebyggande resurser (Rinaldo, 2016).

Enligt ett tidigare forskningsarbete om hur polisen bör arbeta med lokala problem, bör inte arbete och insatser för det brottsförebyggande målet sammanblandas med arbete för det trygghetsskapande målet. Detta då forskarna ansåg att de två målen kräver olika medel för att uppnås (Wikström, Torstensson 1997).

Jag har i den här studien använt två olika typer av data. Dels information ur Polisens register för anmälda brott (RAR), dels data ur trygghetsmätningar genomförda av Stockholms stad. Genom att samköra information från de två databaserna önskade jag att undersöka om det gick att se samband mellan (a) antal brott och otrygghet och (b) mängden skada från brott och otrygghet. Mängden skada uppmättes genom användning av SCHI. Det jag framför allt var intresserad av att se var om det uppträdde skillnader mellan otrygghet i hot spots kontra otrygghet i harm spots. Om samband eller skillnader uppträdde skulle det tyda på att SCHI kan användas som verktyg för att styra brottsförebyggande och trygghetsskapande insatser. Genom studien ville jag påvisa att det är möjligt att på ett forskningsbaserat sätt arbeta mot de två kriminalpolitiska målen genom samma medel.

² Crime Harm Index används av polisen i England, Kanada och USA.

³ Platser med hög koncentration av brott.

⁴ Platser där brotten medfört mycket skada.

1.2 Syfte och frågeställning

Den övergripande forskningsfrågan i den här uppsatsen utgår från Polislagens första paragraf: *1 § Som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet ska polisens arbete syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp. Polisverksamhet bedrivs av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Lag (2014:588).*

Syftet med arbetet är att bidra till kunskap som kan stödja utvecklandet av nya effektiva polisiära metoder, ägnade att arbeta för att förebygga brott och samtidigt öka trygghet.

Med utgångspunkt i ovanstående formulerades följande frågor:

- Hur kan man, med stöd i rättssociologisk teori, empiriskt undersöka och förstå preventiva strategier, som balanserar polismyndighetens dubbla uppdrag att främja trygghet och upprätthålla allmän ordning och säkerhet?

1.3 Avgränsning

Geografiskt har arbetet avgränsats till Polisområde City i Stockholm. PO City innefattar stadsdelarna Kungsholmen, Norrmalm, Södermalm, Östermalm samt Lidingö och är till ytan sett Stockholms minsta polisområde. Området Lidingö har uteslutits då det saknades trygghetsmätningar för området. Områdesvalet baserades på lokalkännedom och kunskap om miljöer i PO City, något som kunde medföra en förförståelse för ev. hög rapporterad otrygghet eller brottslighet vid vissa platser. Valet har också baserats på att City är det minsta polisområdet, vilket ger en mer hanterlig och överskådlig mängd data. PO City är vidare indelat i två lokalpolisområden: LPO Norrmalm och LPO Södermalm. LPO Norrmalm utgörs av stadsdelarna Vasastan, Kungsholmen, Östermalm (samt Lidingö). LPO Södermalm utgörs av stadsdelen Södermalm. Presentation av resultaten kommer ske uppdelat på LPO Norrmalm och LPO Södermalm samt övergripande för PO City.

1.4 Rättssociologisk relevans

Studien utgår från de rättsligt formulerade målen för Polismyndigheten och beskriver en metod för hur Polisen praktiskt kan arbeta i strävan mot de båda målen. Att studera hur arbete mot de rättsligt formulerade målen skulle kunna praktiseras kan förstås mot Mathiesens beskrivning av att studera rätten i samhället. Hur den rättsligt styrda Polisen i sin utövning kan påverka samhällsmedborgarnas normer och rutiner kan förstås utifrån tanke om att sätta rätten i ett samhällsperspektiv.

Att sätta samhället i fokus och studera hur rättsliga instrument kan påverka och samverka med andra samhällsförhållanden beskrivs av Mathiesen som att studera rätten och samhället i växelverkan. Polisens information om brottslighet och möjlighet till påverkan av medborgarnas kollektiva brottsmedvetande, är exempel på när växelverkan sker mellan den rättsligt styrda polisen och aktuella samhällsförhållanden (Mathiesen, 2005). Vidare beskrivs i studien hur Polisen, mot bakgrund av Garlands tankar om kollektivt brottsmedvetande, kan påverka medborgarnas rutiner genom information om brottsnivåer i området (Garland, 2001).

2. Tidigare forskning

Nedan följer en genomgång av tidigare forskning om hur polisen bör arbeta mot de två kriminalpolitiska målen. Avsnittet följs av en presentation om forskning och studier som behandlat samband och avvikelser mellan brottsnivåer och otrygghet.

2.1 Problembilder för lokalt brottsförebyggande arbete

1990 genomförde Brottsförebyggande rådet (Brå), Polishögskolans forskningsenhet och Stockholms universitet den hittills mest omfattande studie som gjorts i Europa om storstäders brottslighet, *Stockholmsprojektet*. Arbetet har varit en viktig empirisk utgångspunkt för utvecklingen av kunskapsbaserad brottspreventionsteori och bidragit till utveckling, metodik och kartläggning av lokala problembilder (Wikström, Torstensson 1997, ss. 2-5). Forskarna Wikström och Torstensson har i sin rapport om *Lokalt brottsförebyggande arbete, organisation och inriktning* baserat stor del av arbetet på erfarenheter från Stockholmsprojektet. I rapporten framhöll de tydliga ståndpunkter för hur problembilder bör utformas för att enligt forskning uppnå ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete.

För att Polisen ska uppnå de kriminalpolitiska målen, att minska brottsligheten och öka tryggheten, bör Polisen enligt forskarna arbeta *problemorienterat* och *kunskapsbaserat*. Problemorienterat arbete innebär förenklat att inrikta och anpassa polisarbete efter de lokala förhållanden som råder. Kunskapsbaserat innebär att arbeta utifrån kunskap om brottslighetens omfattning, struktur och orsak (Wikström, Torstensson 1997, s. 3). Framgångspunkterna för effektivt brottsförebyggande arbete enligt Wikström och Torstensson uppges som följande:

- Klart definierade mål för samtliga brottsförebyggande aktörer.
- Långsiktig samverkan mellan aktörerna.
- Resurser bör endast ges till åtgärder som ska utvärderas vetenskapligt och som kan motiveras utifrån klart definierade brottspreventiva mål.
- Åtgärder bör väljas utifrån kunskap om brottslighetens orsaker och mönster.
- Utvärdera om avsedda effekter uppnåtts.

Brottsförebyggande åtgärder bör enligt forskarna baseras på tillämpad forskning och systematiska tester som visat att åtgärderna är kostnadseffektiva, effektiva och leder till avsedda effekter. Ståndpunkterna från Wikström och Torstensson kan belysas med hjälp av

ett citat de refererat till i sitt arbete: "*Forskning och Utvecklingsarbete (FoU) bör vara brottspreventionens kärnteknologi*" - Albert J Reiss Jr.

Forskning bör enligt Wikström och Torstensson ha en nyckelroll inom brottspreventionens område och bilda stommen i det lokala brottsförebyggande arbetet. De anförde att ett sådant förhållningssätt följaktligen skulle minska risken för felaktiga beslut (Wikström, Torstensson 1997, ss. 4-6). Vidare framhöll de att eftersom brottslighetens struktur och mängd följer lokala variationer så varierar också vad som räknas och upplevs som problem. Problembilden i två olika städer kan te sig helt olika och åtgärdsstrategier kan därför skilja sig åt både i lämplighet och genomförbarhet. Därför bör lokalt brottspreventivt arbete inledningsvis alltid börja med en kvalificerad kartläggning av de lokala problemen samt dess bakomliggande orsaker (Wikström, Torstensson 1997, s. 9). Forskarnas framgångsfaktorer för lyckade problembilder och orsaksanalyser framhölls enligt följande:

- Skilj situationella brottsorsaker från sociala brottsorsaker.
- Skilj brottspreventiva mål från brottspreventiva medel.
- Skilj trygghetsskapande mål från trygghetsskapande medel.
- Klargör de brottspreventiva begreppen:
 - Social prevention: åtgärder som på kort eller lång sikt leder till att brottsligheten minskar genom att individers benägenhet att begå brott minskar.
 - Situationell prevention: åtgärder som minskar förekomsten av kriminogena (brottsalstrande) situationer. (Wikström, Torstensson 1997, s. 18).

Ett tydligt exempel på när sammanblandning mellan mål och medel skett uppgavs vara när "*att vara synlig*" har blivit ett brottspreventivt mål istället för ett brottspreventivt medel. Att vara synlig bör rimligtvis vara ett medel för att minska brottsligheten *eller* öka tryggheten. Inte både och (Wikström, Torstensson 1997, s. 11). Polisiär närvaro och synlighet på särskilt brottsutsatta platser uppges vara ett medel för att öka upptäcktsrisken som kan verka avskräckande för potentiella gärningspersoner, varpå brottsmotivationen minskar. Sådan synlighet verkar för att nå målet med att *minska brottsligheten*. Ökad närvaro på mörka eller otrygga platser verkar istället för att nå målet med en *ökad trygghetskänsla*.

Sammanblandning mellan mål och medel beskrevs som vanligt i många sammanhang, varav brottspreventionens område inte är undantaget. Det brottsförebyggande och det trygghetsskapande arbetet skulle enligt Torstensson och Wikström vinna mycket på att

begreppen klargörs enhetligt för samtliga brottsförebyggande aktörer och att klarhet skapas över vad som är brottspreventiva mål och medel respektive trygghetsskapande mål och medel. Genom att klargöra att brottsprevention och trygghetsskapande är två *olika* mål kommer också frågor om lämpliga åtgärder, utvärderingar och uppföljningar att behandlas i två separata forum (Wikström, Torstensson 1997, s. 18).

2.2 Samband mellan otrygghet och brott

Agneta Mallén, fil. Doktor och universitetslektor i sociologi vid Lunds universitet, hade i sin avhandling som första avsikt att studera rädsla för brott. Under arbetets inledande fann hon att merparten av den litteratur som behandlat ämnet rädsla för brott var kopplade till invånare i storstäder (Mallén 2005, s. 14). En förklaring uppgavs ligga i att sociologisk och kriminologisk forskning visat att det överlag begås fler brott i storstäderna än på landsbygden. Att fler brott, i synnerhet våld på allmän plats, begås främst i städerna förklaras av den stora folkmängden. Med en stor folkmängd följer ett ökat antal brottstillfällen, vilket i sig medför fler motiverade gärningsmän (Mallén 2005, s. 73).

Med anledning av att så få studier inriktats mot att undersöka rädsla för brott på landsbygden, riktade Mallén in sin avhandling mot att undersöka likheter och olikheter mellan rädsla för brott i stadsmiljö respektive i landsbygd. Efter att ha bearbetat enkätsvar om rädsla för brott från boende i åtta landsbygdskommuner, framträdde ett oväntat resultat. Respondenterna hade inte uttryckt rädsla för brott, tvärtom, de uppgav att de var trygga i sina områden. Mallén fann snabbt det oväntade svaret som intressant och valde att undersöka orsaker bakom den starka trygghetskänslan som respondenterna förmedlat (Mallén 2005, s. 14).

Mallén påpekade att trots att trygghet som forskningsområde ökat inom såväl kriminologin som sociologin så behandlar enbart ett fåtal studier *avsaknad* av rädsla för brott. Begreppet trygghet definieras i avhandlingen som ”behov, värde och mänskligt rättighet” och uppges stå i motsats till ”risk, fara och rädsla”. Mallén anförde att otrygghet kan härledas till universella hotbilder, det rådande världsläget och en likgiltighet inför andra invånare. De globala och ofta oförutsägbara riskerna som finns i det moderna samhället uppges ha lett fram till något som kallas för risksamhälle. Med risksamhälle åsyftas att det skett en ökning av oro för olika sorters risker i samhället och att individerna upplevs bära eget ansvar över att undvika riskerna (Mallén 2005, ss. 18-19).

Med hänvisning till sociologerna Ulrich Beck och Anthony Giddens belystes begreppet risksamhälle mer ingående. I risksamhället uppfattar invånarna vardagen och omgivningen som farlig och oförutsägbar. Invånarna i risksamhällen uppfattar det vidare som att risker och faror blivit fler och som att brottsligheten ökar. Individer som upplever sig leva i risksamhällen kan enligt Mallén, efter hänvisning till etnologen Bo Nilsson, skapa en

säkerhetskultur. När en sådan säkerhetskultur uppstår finner invånarna det som sin egen uppgift att skydda sig mot brott (Mallén 2005, s. 19).

Rädsla över att utsättas för brott kom att diskuteras allt mer i nordiska politiska debatter under 1970-talets början. Intresset grundades på bilden av att samhället är förändringsbenäget och att stabilitet och trygghet inte är något att ta för givet. Samtidigt dök ny brottsproblematik och nya brottskategorier upp. Kombinationen av en bild av ett samhälle i ständig förändring, politiska debatter och ny problematik gav utrymme för att en ökad rädsla för brott kunde växa fram. Skiftet från ”det stabila samhället” till ”det föränderliga samhället” medförde också fler forskningsobjekt. Vid Finlands kriminologiska forskningsinstitut genomfördes exempelvis den första brottsofferundersökningen år 1970. År 1973-1974 kom de första undersökningarna som undersökte rädsla för brott. Studierna genomfördes i samtliga nordiska länder. Sedan 1980-talets början har forskning om rädsla för brott fått större betydelse och mer uppmärksamhet. Ett av skälen till det ökade intresset uppgavs vara att rädsla för brott inte alltid stått i direkt samband med brottsnivåerna. Brottsnivån kan vara låg men otryggheten hög. Ett förhållande som i sig kan vara problematiskt (Mallén 2005, s. 21).

Mallén studerade trygghet med utgångspunkt från dess motsats, rädsla för brott. Att studera trygghet utifrån rädsla för brott förklaras som en metod för att synliggöra trygghet. Mallén menade att trygghet (avsaknad av rädsla för brott) och rädsla (för brott) bygger på samma grundelement. Därför är det möjligt att studera det ena området utifrån dess motsats (Mallén 2005, s. 13). Att få kunskap och kännedom om det positiva (tryggheten) kan bidra till en mer fulländad kunskap om det negativa (rädsla). Att forska och studera trygga samhällen kan därför bidra till en ökad förståelse för otrygga områden. För att beskriva områden med låga otrygghetsnivåer användes uttrycket ”positivt avvikande” (Mallén 2005, s. 46).

Rädsla för brott beskrevs, efter hänvisning till kriminologiprofessor Chris Hales beskrivning, som något som kan medföra negativa konsekvenser för invånare. Det här med anledning av att rädsla för brott kan resultera i begränsningar för invånarna. Mallén använde Hales förklaring ”individens livsmiljö blir snävare” för att beskriva problemets karaktär. Invånares rädsla för att utsättas för brott kan medföra förändrade strategier och rutiner som exempelvis att undvika vissa områden, stanna inomhus eller välja att flytta från området. I utsträckningen kan en sådan rädsla leda till att invånarna till och med bemedlar sig med vapen för att kunna skydda sig från brott. En sådan strategi kan ha sin orsak i att staten (polisen) inte upplevs vara

handlingskraftigt eller kompetent nog att skydda invånarna. Mallén beskrev att sådana anpassningsstrategier därför också kan tolkas som ett tecken på lågt förtroende till statliga agenter (exempelvis polisen) som annars har ansvaret att skydda medborgarna från brott och oreda (Mallén 2005, s. 69).

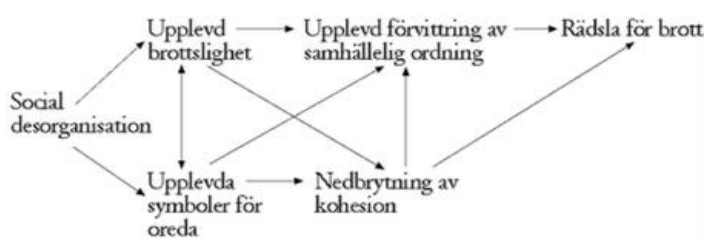
Mallén återkopplade till flera internationella studier som behandlar ”*samhällen där man lever med brottslighet på ett odramatiskt sätt*”. Den första studien som behandlat orsaker till låga brottsnivåer utgavs 1978 och genomfördes av sociologen Marschall Clinard. Studien byggde på en tidigare forskning av rättsociologen Flemming Balvig, som presenterade landet Schweiz som ett land med ovanligt låga nivåer av brottslighet. Efter Clinards och Balvigs studier skrev kriminologen Freda Alder en bok om ”*Nations Not Obsessed with Crime*” där tio länder med låga nivåer av brottslighet lyftes fram. Adler fann att stark informell social kontroll var främsta bakomliggande orsak till de låga brottsnivåerna i länderna. Kontrollformen, som bygger på att invånarna överfört och upprätthållit värderingar och normer, har alltså blivit ländernas främsta kontrollorgan. Clinard som studerade den låga brottsligheten i Schweiz fann att, istället för att oro sig över brott och risker, så uttryckte invånarna oro för trafikolyckor (Mallén 2005, ss. 48-49).

Malléns avhandling, som slutligen kom att behandla trygghet och avsaknad av rädsla för brott, fann att stark social kontroll hade indirekt verkan för den starka tryggheten i de studerade områdena. Genom att invånarna i de studerade glesbygderna ofta kände varandra väl, uppstod en stark informell social kontroll mellan dem som medförde ordning och trygghet (Mallén 2005, s. 178). Beroende på vilket område det var så anpassade invånarna sina rutiner lite olika för att undvika konflikter. I ett område, Hampton, där invånarna inte kände varandra så väl, så undvek de varandra efter uppkommen osämja. Mallén benämnde lösningen för att skapa lugn i oredan som ”återhållsam respons” (Mallén 2005, s. 64).

Negativa konsekvenser och den problematik som oro över brott kan medföra har ovan återgetts i korthet. Mallén framhöll också vikten av att skilja på begreppen risk och oro vid studier om rädsla för brott. Oro för brott uppges vara en allmän oro för brott och risk för brott innebär uppskattad risk över att falla offer för brott. Uppdelningen mellan rädsla över brott och risk för brott är särskilt viktig vid studier om rädsla för att utsättas brott. Rädsla för brott är en beskrivning av en emotionell känsla, upplevd risk är istället att se som en bedömning.

Skillnaden mellan risk för brott och oro över att utsättas för brott förklaras med hänvisning till sociologerna Kenneth Ferraro & Randy La Grange. De två begreppen kan indelas i det kognitiva (bedömning av risk) och det affektiva (oroscänsla över att utsättas). Rädsla för brott kan vidare utgöra signal om att individen upplever sig ha bristande kontroll, de vill säga, att individen upplever det som att denne inte har förmåga att försvara sig, eller fly, från ett brott (Mallén 2005, ss. 70-71).

Rädsla för brott kan förklaras mot bakgrund av teori om social kontroll. Avsaknad av social kontroll i ett område kan vidare förstås utifrån ett perspektiv om samhälllig oreda. Perspektivet, först beskrivet av Bursik & Grasmick, är tänkt att kunna användas som en modell för att förstå orsaker till rädsla för brott. Genom att se på rädsla för brott utifrån perspektivet om samhälllig oreda, kan rädsla för brott förklaras som en respons på att individen upplever tecken på oreda i området. Mallén illustrerade kriminologen Robert Bursik och sociologen Harold Grasmicks modell över samhälllig oreda med hjälp av figuren nedan:

Modellen visar hur såväl upplevd brottslighet som tecken (symboler) på oreda kan resultera i en rädsla för brott (Mallén 2005, s. 77).

Även socioekonomiska faktorer har sammankopplats till rädsla för brott. Mallén uppgav att forskning om rädsla för brott framför allt kopplats till personer låg socioekonomisk status. Personer med hög socioekonomisk status har, motsatt, sagts uppvisa lägre nivåer av rädsla för brott. Förklaringar till bakomliggande orsaker har uppgetts vara att; 1) högutbildade personer har större möjligheter till att välja att bo i ”bättre” områden, de låga brottsnivåerna där de högutbildade bor återspeglas senare i den låga oron över att utsättas för brott, 2) högre utbildning har uppgetts ge känsla av ha kontroll och inflytande över sin omgivning (Mallén 2005, s. 80).

Avslutningsvis framfördes också studier om att förändringar i livsstil och rutinaktiviteter uppvisat samband till rädsla för brott. En ökad utsatthet, lockelse som offer och minskning av

beskydd har sagts öka individers rädsla för brott. Med utsatthet avses till vilken grad individer är synliga för motiverade förövare. Graden av utsatthet avgörs av de aktiviteter som individen företar sig, som exempelvis att vistas på kriminogena platser som barer och krogtäta platser. Hur pass lockande individen är som offer kan vid exempelvis risk för rån relateras till hur många/mycket värdefulla föremål som individen bär på. Fina klockor, smycken eller andra värdefulla saker kan öka lockelsen till att råna ”just den” individen. Vad gäller beskydd så kan allt från larm till grannar utgöra beskydd. Trots att vissa grupper i samhället statistiskt sett är mindre sannolika att utsättas för brott, exempelvis åldringar, så har kriminologiska studier uppmärksammat att de kan uppleva större oro för brott, än unga personer som har större sannolikhet att drabbas. Fenomenet har kallats för rädsloparadox. Rädsloparadox är dock något omtvistat. Åldringarnas rädsla för brott har uppgetts kunna grunda sig i erfarenheter som offer i yngre ålder (Mallén 2005, s. 81).

Enligt sociologen Sandra Walklate finns det en föreställning om att brottsnivåer återspeglas i otrygghetsnivåer. Där låga brottsnivåer bör resultera i låga otrygghetsnivåer och vice versa. Walklate studerade ett område som i studien kallades för ”Oldtown”. Oldtown beskrevs som ett arbetarklassområde med stora problem med alkoholmissbruk, prostitution skadegörelse, upplopp och myndighetsförakt (Walklate 2000, s. 242). De höga brottsnivåerna i Oldtown var allmänt kända för såväl invånarna som för boende i närområdet. Trots detta fann Walklate i sin studie att de som bodde i området Oldtown tyckte att det var en trygg plats att bo på (Walklate 2000, s. 256).

Walklate fann, genom intervjuer med Oldtowns invånare, att de främsta bakomliggande orsakerna till tryggheten var att om man hade lokalkännedom och hörde till området så var det liten risk att utsättas, det här då de kriminella i Oldtown inte begick brott mot ”sina egna”. De kriminella medförde vidare att Oldtown upplevdes som ett självreglerande samhälle, där man istället för att vända sig till polis löste problemen på egen hand (Walklate, s. 244).

3. Problemorienterat polisarbete

3.1 Problemorienterat polisarbete (POP)

Begreppet *problemorienterat polisarbete* lanserades år 1979 av Herman Goldstein, juridikprofessor vid amerikanska forskningsuniversitetet UW-Madison. Enligt Goldstein bör polisarbete främst fokusera på de problem som berör allmänheten och förändra de förhållanden som skapar återkommande brottsrelaterade problem. Processen för det problemlösningsorienterade arbetet ska delas upp i fyra steg: probleminventering (scanning), orsaksanalys (analysis), åtgärd (response) och utvärdering (assessment). De fyra stegen har sammanfattats under förkortningen SARA. Problemorienterat polisarbete är alltså en metod för analysera och finna lösningar på återkommande brottsproblematik. POP-metoden fokuserar på de situationella omständigheterna som möjliggör att brottet uppstår (Clarke & Eck 2006, ss. 20-22).

3.2 Hot spots

Brott sker inte alltid slumpmässigt i tid och rum. På vissa platser sker fler brott än andra. Områden, miljöer och platser där brott sker återkommande kan sägas vara brottsalstrande/kriminogena. De områden eller platser som återkommande uppvisar en hög brottskoncentration kallas för *hot spots*. Begreppet saknar exakt definition, det finns inte angivet exakt hur stor en hot spot kan eller får vara, det är inte heller definierat hur stor andel av den totala mängden brott som måste vara i ”hot spoten” för att det ska vara en hot spot. Men, överlag får anses att med begreppet åsyftas en plats med hög koncentration av brottslighet (Brå 2011, s. 9).

Genom att kartlägga var, hur och när olika brott sker kan hot spots för brott framträda. Med vetskap om var, när hur och varför brott sker så finns också ökade möjligheter till arbete problemorienterat genom att rikta platsbaserade aktiviteter (Brå 2011, s.10). Brå genomförde en studie tillsammans med polisen i Stockholm som gick ut på att arbeta platsbaserat och problemorienterat i hot spots för personrån. Studien pågick under ett års tid och gav goda resultat. Systematisk patrullering i hot spotsen samt andra samtidiga åtgärder på de utsatta medförde att en minskning av personrånen framträdde (Brå 2014a).

3.3 Harm spots och Crime Harm Index

I Storbritannien, USA och Kanada har polisen, utöver att kartlägga hot spots, arbetat med att kartlägga *harm spots*. Arbetet med att lokalisera harm spots sker med hjälp av ett Crime Harm

Index (CHI). Varje land behöver anpassa indexet efter den egna lagstiftningen. Indexet är tänkt som hjälpmedel för att allokera polisiära resurser till platser där de gör mest nytta. Med hjälp av indexet kan brott av olika dignitet viktas mot varandra, istället för att räknas på samma skala. The Cambridge Crime Harm Index, som används i den brittiska polisens arbete är baserat på antalet fängelsedagar som finns föreskrivna för olika brott. Den kanadensiska motsvarigheten, The Canadian Crime Severity Index, är baserat på tidigare domar. USAs variant, The U.S. Index for Harm-focused Policing, är uppbyggt på samma sätt som Cambridge-indexet (riktlinjer för antalet fängelsedagar).

I det svenska indexet räknas brottskoderna också om till fängelsedagar, vilket medför att exempelvis brottskoden för personrån får större tyngd än brottskoden för fickstöld. Nedan presenteras mer ingående om det svenska crime harm indexet (Rinaldo 2016, ss. 19-21).

3.4 Swedish Crime Harm Index, SCHI

I januari 2016 presenterades Swedish Crime Harm Index (SCHI). Indexet är framtaget av May-Brit Rinaldo, kriminolog och polis vid Polisregion Väst. SCHI är framtaget för att polis och andra brottsförebyggande myndigheter i Sverige ska kunna identifiera och åtgärda platser där det finns problem med våldsamma brott. Rinaldo anförde att brottsförebyggande arbete mot våldsamma brott är viktigt, då våldsamma brott i offentlig miljö kan leda till oro och otrygghet.

Genom att identifiera platser med mycket brott (hot spots) och jämföra de med platser som utmärker sig som ”skadliga platser” (harm spots) kan polisen fokusera och fördela insatser mot både hot spots och harm spots. Med en sådan dualistisk syn på brottslighet beskrev Rinaldo att det är möjligt att effektivisera polisens arbete, samtidigt som det kan verka kostnadssparande. SCHI beskrivs som en modell för ”Harm-Focused-Policing”, indexet är alltså ett mätverktyg som Polisen kan använda för att identifiera mängden skada från våldsbrott (Rinaldo 2016, s. 2).

Utformningen av SCHI baserades på utformningen av den brittiska polisens Cambridge Crime Harm Index (CCHI) och det kanadensiska Canadian Crime Severity index (CCSI). CCHI och CCSI är båda index som uppger vad det förväntade antalet fängelsedagar är för en förstagångsförbrytare, som begår brott mot enskild person i offentlig miljö (Rinaldo 2016, s. 11).

De svenska brottskoderna som rör våldsamma brott mot enskild person i offentlig miljö uppgår till totalt 118 brottskoder. Brotten ska ha skett utomhus, inneburit fysiskt eller psykiskt våld, kroppskontakt mellan förövaren och offret eller frambringat rädsla för att utsättas för skada. Samtliga 118 brottskoder beskriver brott som är av sådan karaktär att de går att polisiärt förebygga och motverka genom platsbaserade insatser. Brottskategorierna som de 118 brottskoderna faller in i är rån, misshandel, olaga hot och sexuella ofredanden och övergrepp (Rinaldo 2016, s. 34). Alla de brottskoder som valts ut återfinns i Brås publikation ”Klassificering av brott”. I klassificering av brott framgår anvisningar och regler för hur brott ska koda av rättsväsendets olika myndigheter som registrerar brott. Listan över brottskoder uppdateras årligen och uppgick år 2014 till totalt 493 olika brottskoder (Brå, 2014).

För att utforma indexet och få de utvalda brottskoderna översatta till fängelsedagar tog Rinaldo kontakt med tio yrkesverksamma domare vid tingsrätten och hovrätten i Göteborg. Domarna som utvärderade brottskoderna hade mellan 5 och 42 års domstolserfarenhet. Instruktionerna var att de för varje brottskod skulle uppge antalet fängelsedagar som de presumtvt utdömt till en förstagångsförbrytare. Rinaldo sammanställde sedan det totala antalet fängelsedagar som de olika domarna uppgett för att räkna ut ett snitt. I sitt arbete presenterade hon nedanstående tabell för att illustrera tillvägagångssättet:

<i>Code</i>	<i>Crime description</i>	<i>F/S/C</i>	<i>Judge</i> <i>1</i>	<i>Judge</i> <i>2</i>	<i>Judge</i> <i>3</i>	<i>Judge</i> <i>4</i>	<i>Judge</i> <i>5</i>	<i>Days</i> <i>SCHI</i>	<i>M.D</i>	<i>L/H</i>
0358	<i>Physical abuse, other than gross, against man 18 years or older, familiar with the victim, outdoor</i>	<i>S</i>	<i>3 M</i>	<i>2 M</i>	<i>3 M</i>	<i>2 M</i>	<i>3 M</i>	<i>78 d</i>	<i>2.18</i>	<i>2M/3M</i>
		Total:	<i>90 D</i>	<i>60 D</i>	<i>90 D</i>	<i>60 D</i>	<i>90 D</i> <i>= 390</i> <i>M/5</i>			

(Rinaldo 2016, ss. 34-36).

Brottskoden 0358 ska alltså enligt ovan angivna tabell räknas om till 78 fängelsedagar. Se kolumnen ”Days SCHI”. Det innebär att om brottskod 0358 rapporterats 10 gånger på en plats, säg ett torg, så blir crime harm-värdet 780 fängelsedagar på torget. Skulle ett brott som är att anse som mindre allvarligt ske 10 gånger på platsen bredvid, så skulle platsen uppvisa ett lägre crime harm-värde (men båda brotten skulle ge 10 som utfall för antal brott).

4. Teoretiskt ramverk

De tre teoretiska grundkomponenterna som valts ut för arbetet är (a) rutinaktivitetsteorin, (b) law in books, law in action och (c) social kontroll. De tre teorierna kommer att behövas för att förstå och besvara studiens frågeställning. I arbetet valdes rutinaktivitetsteorin för att förstå och förklara Polisens möjligheter att förebygga brott genom platsbaserade aktiviteter. Law in books, law in action har valts ut för att belysa hur forskarna Wikström och Torstenssons rekommendation, om att arbeta separat mot de två kriminalpolitiska målen, skulle skapa ett ineffektivt arbete (Wikström, Torstensson 1997). Slutligen har social kontroll, med särskild vikt på individualkontroll och teori om innebörden av kollektivt brottsmedvetande, valts ut. Teorin har valts för att undersöka och förstå medborgarnas roll i Polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

4.1 Rutinaktivitetsteorin

1979 presenterades rutinaktivitetsteorin av de amerikanska kriminologerna Lawrence Cohen och Robert Felson. Rutinaktivitetsteorin förklarar brottslighet som ett fenomen starkt förknippat med de rutiner och situationer som finns i olika miljöer och hos personer. Enligt teorin möjliggörs och uppstår brott när följande tre element sammanfaller i tid och rum: motiverad gärningsman, lämpligt objekt/offer och avsaknad av kapabla väktare. Om ett av elementen åtgärdas så minimeras risken för att brott ska begås. Cohen & Felson anförde att teorin skiljer sig från andra kriminologiska och sociologiska förklaringsmodeller för brott genom sitt fokus på platsen och situationen. Istället för att fokusera på varför vissa personer eller grupper skulle vara mer benägna att begå brott riktas alltså ljuset mot vad det är som gör att vissa platser eller objekt/offer är mer brottsalstrande och lockande än andra (Cohen & Felson 1979, s. 589).

De brittiska kriminologerna Ronald Clarke och John Eck uppger att upprepade brottsproblem sett utifrån rutinaktivitetsteorin går att klassificera till tre huvudtyper:

- 1) Upprepade brottsproblem med samma gärningsperson som angriper olika offer, *specialiserade återfallsbrottslingar*. Exempelvis rånare. Problemet uppstår när gärningspersonen kan hitta personer eller platser som är tillfälligt sårbara, utan att det finns någon kapabel övervakare som övervakar.
- 2) Problem med offer som upprepade gånger utsätts för brott av olika gärningspersoner, *sårbara brottsobjekt*. Exempelvis taxichaufförer. Problemet uppstår när potentiella offer

återkommande är i kontakt med potentiella gärningspersoner, utan att offren vidtar åtgärder som ökar säkerheten eller att kapabla väktare skyddar offren.

- 3) Upprepade problem på samma plats, men alltid mellan olika personer, *hot spots*. Exempelvis krogtäta plaster. Problemet uppstår så länge omgivningen och dess förutsättningar underlättar för brott (Clarke & Eck 2006, ss. 30-31).

I avsnitt 3.2 där det beskrevs vad en hot spot är återgavs också kort att Brå och Polisen i Stockholm undersökte potentialen för att arbeta problemorienterat i hot spots. I studien användes rutinaktivitetsteorins preventiva strategier för att planera de brottsförebyggande aktiviteterna. Att arbeta efter rutinaktivitetsteorin i hot spots visade sig ha god effekt. Teorin föll sig därför lämplig att använda för att undersöka och förstå hur Polisen med hjälp av vetenskapliga teorier kan arbeta brottsförebyggande.

4.2 Law in books, law in action

Rättsvetaren Roscoe Pound beskrev en problematik som han kallar för The Gap Problem. The Gap Problem syftar till att beskriva hur en rättsregel, när den ska tillämpas i praktiken, skapar ineffektivitet. Genom att se till syftet bakom rättsregeln kan anvisningarna anpassas så att de blir funktionella och tillämpbara i verkligheten. I artikeln Law in books, law in action illustrerade Pound problematiken med gap problems genom att återge en händelse ur berättelsen om Tom Sawyers äventyr.

Den bildade Tom Sawyer hade läst att ett visst verktyg var det bästa för att lösa ett visst problem. Vännen och luffaren Huck föreslog ett annat verktyg, som han av erfarenhet trodde skulle vara effektivare i strävan efter att nå målet. Tom avböjde Hucks förslag med motivering att det föreskrivna verktyget för arbetet var det rätta, för så står det i böckerna och det är dessutom det verktyg man alltid använt sig av. Tom förklarade vidare för Huck att ”hur dumt det än verkar, så är verktyget faktiskt *det rätta valet*.” Efter en lång stunds arbete utan framgång frångick Tom principen om att använda det rätta och föreskrivna verktyget för arbetet. Tom bad Huck om verktyget som Huck hade föreslagit. Arbetet flöt därefter på i mycket bättre takt och målet kunde nås (Pound 1910, ss. 12-13). Pound menade att lagens utformning ibland skapat situationer där de föreskrivna medlen inte alltid innebär de rätta eller mest effektiva för att nå målet. Enligt Pound ska lagen därför alltid vara i ständig utveckling (Pound 1910, s. 22).

4.3 Social kontroll, individualkontroll och det kollektiva brottsmedvetandet

Social kontroll är ett samhällsteoretiskt perspektiv från 1900-talets början. Teorin kommer ur den franska sociologen Emilé Durkheims tankar om hur ordning kan skapas i ett samhälle. Teorin fick senare sitt namn av sociologen Edward A. Ross. Kontrollformen baseras på en förståelse av hur medborgares individuella intressen, önsknings och begär kan omformas till överenskommelser, enighet och samverkan. Social kontroll syftar till att få medborgarna att omedvetet anpassa och kontrollera det egna handlandet och därigenom uppträda önskvärt. När medborgarna upplever att de handlar och väljer strategier på fri vilja, ska det i själva verket handla om att de utför en omedveten respons baserad på omgivningens förväntan och inverkan (Larsson & Engdahl 2011, ss. 16-18, 22).

Den franska filosofen Foucault lade stor vikt vid relationen mellan vetande och maktutövning när han belyste den sociala kontrollens roll och funktion. Foucault ansåg att kontrollformen var en genomtänkt ledningsmetod, då den disciplinerar medborgare genom vetande istället för hårda sanktioner. För att relationen mellan vetande och maktutövning ska uppstå och leda till individualkontroll, krävs att medborgarna lyssnar till den information och de instruktioner som ges och sedan anpassar sina levnadssätt därefter (Foucault 1998, s. 7).

Traditioner, sedvänjor, åsikter, politik, allmän opinion, lagstiftning, nyhetsmedia och propaganda utgör alla delar av den sociala kontrollen som formar individens handlande och rutiner (Larsson & Engdahl 2011, ss. 16-18). Den amerikanska rättsociologen David Garland tillförde begreppet *kollektivt brottsmedvetande* till teorin om social kontroll. Han framhöll att anpassningsstrategier och förändringar av rutiner för att skydda sig från brott inte bara är tecken på välfungerande individualkontroll, det signalerar också att en kollektiv brottsmedvetenhet internaliserats hos invånarna. Garland menade att den kollektiva brottsmedvetenheten är ett resultat från en rad olika fenomen. Sedan perioden 1960-1990 ökade antalet anmälda brott samtidigt som brottsproblem blev allt mer politiskt intressanta, brotten började också allt mer förekomma i populärkultur och i medierapportering. I samband med att individer konsumerar media och information om brottsnivåer och brottslighet, skapas och internaliserar brottsmedvetandet (Garland 2002, s. 43).

Enligt Garland är diskussionen om huruvida den faktiska brottsligheten ökat eller inte underordnad i förhållande till det faktum att det finns en bild bland medborgare att brottslighet ökar. Det här då en hög brottsmedvetenhet kan leda till att individer anpassar sina

liv och skapar nya rutiner för att skydda sig mot brott. Enligt Garland är det den ständiga medvetenheten om brott och samhällelig oordning som föranleder anpassningsstrategierna. I samhällen där höga brottsnivåer blivit ett socialt faktum och ses som en normal omständighet, så infinner sig dessutom en känsla av att ”alla är potentiella brottsoffer”. Ett högt brottsmedvetande medför därför enligt Garland att människor anpassar sina liv och rutiner efter både faktiska risker *och* vad de uppfattar som tänkbara risker (Engdahl & Larsson 2011, ss. 108-109).

5. Metod och tillvägagångssätt

Det här arbetet har genomförts genom metoden databasanalys, där specifika variabler från Polisens databaser samkörts med trygghetsmätningar från Stockholms stad. Efter samkörning av variablerna från databaserna har utfallet analyserats. Rådata över anmälningssstatistik ur Polisens databaser och Stockholms stads trygghetsmätning har räknats på nominalskalenivå, data på nominalskalenivå erhålls genom att saker sammanräknas och placeras i en kategori. I den här studien har antal brott/fängelsedagar/andel otrygga kategoriserats efter stadsdelsområde, lokalpolisområde och polisområde (Denscombe 2011, s. 329). Den kvantitativa datan har presenteras i form av stapeldiagram då det var det mest överskådliga presentationssättet. På x-axeln har områden presenterats och på y-axeln har den beroende variabeln presenterats, det vill säga antalet brott, fängelsedagar eller otrygga (Denscombe 2011, ss. 350-351).

Arbetet började med att jag såg en artikel på Polisens intranät om att May-Britt Rinaldo vid Polisregion Väst utarbetat ett svenskt crime harm index som skulle publiceras under våren 2016. I artikeln fanns kontaktuppgifter till Rinaldo. Via e-post ställdes fråga om möjlighet att ta del av arbetet samt indexet före publicering, för att undersöka möjligheten att använda indexet i en c-uppsats. Efter att ha skrivit under på att inte sprida materialet eller dess innehåll vidare före publicering skickades Rinaldos arbete till min e-post. Den 2016-02-17 kom meddelande om att Rinaldos arbete nu publicerats och att indexet var välkommet att användas i fortsatta studier.

5.1 Datainsamling

I Rinaldos arbete fanns samtliga 118 brottskoder bifogade som lista bland bilagorna. Då jag önskade att geografiskt kartlägga var flest antal våldsamma brott skett respektive var mest skada från brott skett (genom att använda SCHI) behövdes uttag för anmälningssstatistik som baserats på brottskoderna i SCHI.

För att beställa obearbetad anmälningssstatistik (rådata) kontaktades Verksamhetsstyrning- och analys, Polisregion Stockholm via e-post⁵. I beställningen uppgavs de 118 brottskoder⁶ som jag önskade anmälningssstatistik över, att sökningen skulle avgränsas till Polisområde City samt att sökningen endast skulle gälla för åren 2008, 2011 och 2014. Slutligen preciserades

⁵ Uppgifter om anmälda brott är offentliga handlingar och kan begäras ut i form av beställningar.

⁶ Se bilaga 1 för brottskoder.

önskemål om att få materialet som rådata, det vill säga, som en obearbetad Excel-fil. Det här för att kunna bearbeta datan och sammanställa diagram eller tabeller. Anmälningstatistiken hämtades ut av en verksamhetsanalytiker, via programmet Hobit ur Polisens källsystem för anmälningar, Rationell Anmälningsrutin (RAR).

Anledningen till att Brås statistik, som också bygger på rådata från RAR, inte gick att använda är för att den inte går att visa ända ner på basområdesnivå eller mindre stadsdelsområden. Minsta geografiska avgränsning vid användning av Brås statistiktjänst är övergripande stadsdelsområden (Södermalm, Östermalm, Vasastan etc.). En sådan indelning hade blivit för övergripande i den här studien. I Stockholms stads trygghetsundersökning presenterades resultaten efter mindre områden i stadsdelarna. Dessa områden är uppkallade efter kyrkoförsamlingsnamn och går med hjälp av en kartbok att översätta till det Polisen kallar för basområden. Ett sådant område kan röra sig om så litet som exempelvis ett par kvarter, ett torg eller en park.

Efter ca 1 vecka mottogs en Excel-fil från Polisen med samtliga anmälda brott, avgränsat på de 118 brottskoderna, de tre tidsperioderna samt för området PO City. Vid en första bearbetning av data fann jag att jag saknade verktyg för att översätta områdeskoder till basområdesnamn samt basområdesnamn till kyrkoförsamlingsnamn. I ett nytt mail efterfrågades därför den kartbok som Polisen använder där samtliga basområdeskoder är listade och översatta till basområdesnamn, stadsdelsområdesnamn samt kyrkoförsamlingsnamn. Jag fick OK på att komma och hämta ut en sådan kartbok och fick även en Excel-fil bifogad där basområdeskoder var översatta till polisiära basområdesnamn. Det som saknades var därmed översättning från basområdesnamn till kyrkoförsamlingsnamn något jag senare matade in manuellt med hjälp av förteckningen i kartboken.

5.2 Bearbetning av data

I Stockholms stads trygghetsundersökning presenterades resultat efter stadsdelarnas kyrkoförsamlingsnamn, exempelvis ”Västra Katarina”, ”Gustav Vasa”, ”Södra Matteus”. I Excel-filen från Polisen visade en kolumn samtliga basområdeskoder och en kolumn visade vilka stadsdelar de hörde till. Genom att addera en till kolumn och döpa den till områdesnamn kunde jag med hjälp av kartboken fylla i rätt kyrkoförsamlingsnamn (se bilaga 3.2).

Excel-filen sparades ner för att kunna användas inför att skapa diagrammen i filen med rådata.

Genom funktionen ”leta rad” översattes alla basområdeskoder till basområdesnamn och därefter översattes alla basområdesnamn till kyrkoförsamlingsnamn. På så sätt erhöles samstämmighet mellan Polisens och Stockholms stads områdesindelningar.

Tillvägagångssättet, att översätta basområdeskoderna till basområdesnamn och sedan konvertera de till kyrkoförsamlingsnamn innebar därmed exakt geografisk matchning. Arbetet med bearbetningen av datan var studiens mest tidskrävande del.

För inhämtning av trygghetsundersökningar besöktes Stockholm stads hemsida där samtliga fanns tillgängliga som PDF-filer. Trygghetsundersökningarna hade genomförts av Stockholms stad genom postenkäter. De hade besvarats av drygt 50 % av invånarna i PO City. Trygghetsundersökningarna illustrerade andel (%) invånare som uttryckt utsatthet, otrygghet och oro för brott i form av stapeldiagram. Då all information som önskades ta del av framgick av stapeldiagrammen behövdes rådata inte begäras ut. Diagrammen från trygghetsmätningen användas som underlag för att sammanställa egna diagram, indelade efter önskat område eller efter önskat område och oro över specifik brottstyp.

5.3 Urval

Det nyligen framtagna Swedish Crime Harm Index (SCHI) innefattar 118 brottskoder som rör brott mot person i offentlig miljö. Urvalet av brott och brottskoder har därför baserats på de brottskoder som återfinns i SCHI. Samtliga brottskoder avser våldsamma brott mot enskild person i offentlig miljö. Det har motiverats av att brotten som regleras av indexet ska kunna förebyggas och motverkas genom platsbaserade aktiviteter. Det innebär vidare att brott utan offerinteraktion (inbrott, trafikbrott, narkotikabrott m.m.) samt brott med offerinteraktion i miljöer där polisen normalt fall saknar tillträde (misshandel, hot m.m. i villa/lägenhet/radhus) uteslutits ur indexet, och därmed också ur denna studie.

Tidsperioden som avsågs undersökas var 2008, 2011, 2014. Åren motsvarar de tre år som Stockholms stad hittills genomfört trygghetsundersökningar som behandlar rädsla eller oro över att utsättas för specifika brott. På grund av tidsbegränsningar har studien begränsats till att endast undersöka året 2014. Bearbetning av rådata upptog långt mer tid än beräknat. De trygghetsundersökningar som genomförts av Brottsförebyggande rådet (Brå) och Statistiska centralbyrån (SCB) saknar de brottspecifika och områdesspecifika frågor som belyser graden av oro och rädsla. Vidare presenterar Brås och SCBs undersökningar rent geografiskt mer

övergripande områden. Stockholms stads undersökning valdes därför ut då den presenterar resultatet för områden inom stadsdelar (kyrkoförsamlingsnamnen).

5.4 Kartläggning av hot spots och harm spots för våldsamma brott

För att urskilja vilka områden som har haft högst antal rapporterade våldsamma brott skapades pivottabeller samt diagram utifrån rådata över anmälda brott. Diagrammen visade vilka stadsdelsområden som har:

1. Flest antalet anmälda våldsamma brott totalt.
2. Flest anmälda personrån.
3. Flest anmälda misshandlar.
4. Flest anmälda våldtäkter.
5. Flest anmälda mord och dråp.

Tillvägagångssättet medförde att hot spots för de olika brottskategorierna framträdde. Vid presentation av resultat fokuserades dock på det övergripande antalet för samtliga brottstyper. Tillvägagångssättet för kartläggning av harm spots krävde något mer arbete. I rådata-filen med samtliga anmälda våldsamma brott skapades en tabell där antal brott sorterat på brottskod och område visades. För samtliga områdesdelar i LPO Södermalm och LPO Norrmalm räknades antalet brott/brottskod om till fängelsedagar. Varje stadsdelsområde räknades var för sig. Exempelvis sorterades alla anmälda brott utifrån brottskod ut för området Östra Katarina. Därefter multiplicerades antalet fängelsedagar med antalet brott per brottskod. Slutligen gjordes en sammanräkning av det totala antalet fängelsedagar för platsen.

Arbetet med att multiplicera antal fängelsedagar med rätt brottskod, i varje stadsdelsområde, utgjorde därför den andra särskilt tidskrävande delen av studien. Detta då arbetet alltså innebar att sitta med miniräknare, indexet och antalet anmälda brott och sedan notera varje värde för att slutligen slå ihop de sammanlagda dagarna och därefter sammanställa resultaten som lämpliga diagram.

5.5 Jämförelse mellan hot spots, harm spots och trygghet.

För att undersöka eventuella samband mellan hot spots för våldsamma brott och otrygga invånare jämfördes antalet anmälda våldsamma brott med områdets rapporterade andel (%) av otrygga. Ytterligare framställdes och jämfördes diagram över specifika brottstyper mot diagram över frågor om rädsla över att utsättas för motsvarande brottstyp.

För att undersöka eventuellt samband mellan harm spots och otrygga invånare jämfördes antalet fängelsedagar mot andelen (%) otrygga. Efter omräkning av antal brott/brottskod/plats framträdde de platser med högst antal fängelsedagar. Att undersöka om det fanns samband mellan hot spots och otrygghet samt harm spots och otrygghet, gjordes för att kunna se om invånarna var mer eller mindre otrygga i hot spots respektive harm spots.

Slutligen undersöktes om det fanns geografisk spridning eller överlappning mellan hot spots och harm spots på lokalpolisområdesnivå samt på polisområdesnivå. Geografisk spridning, det vill säga, om hot spots och harm spots uppträdde på olika platser, skulle tyda på att en dualistisk syn på hot spots och harm spots skulle vara fördelaktig vid kartläggning av brott och fördelning av insatser i PO City. För att visa på geografisk spridning/överlappning mellan hot spots/harm spots synliggjordes resultaten i stapeldiagram.

5.6 Validitet och reliabilitet

I studien översattes de polisiära basområdesnamnen till kyrkoförsamlingsnamn. Det gjordes för att med säkerhet veta att data från anmälningsstatistik som senare samkördes med data från trygghetsmätningar avsåg jämförelse mellan samma geografiska platser. Studien håller därför hög validitet vad gäller vad som önskades undersökas och jämföras. Reliabiliteten uppskattas också som hög. Skulle likadan studie genomföras avseende brottskoder, perioder och områden bör samma resultat avseende hot spots, harm spots och relationen till andel (%) otrygga framgå (Denscombe 2011, ss. 424-425). Om likadan studie skulle genomföras avseende en annan årsperiod är det dock möjligt att andra hot spots, harm spots eller störst andel (%) otrygga skulle framträda.

5.7 Etiska överväganden

Inga brott har presenterats på karta eller kopplats till en specifik adress. Samtliga brott är anmälda som senast 2014-12-31. Inför studien avgränsades presentation av data till att utgöras av diagram. Om brotten presenterats på karta, vilket varit illustrativt fördelaktigt, hade exakta positioner för brott varit tydligare. Det hade exempelvis tydligare visat geografiska överlappningar/skillnader mellan hot spots och harm spots. Att presentationsformen, visa brott på karta, valdes bort har att göra med etiska överväganden.

Vissa brott sker inte lika stor utsträckning som andra. Att exempelvis presentera en karta över antalet våldtäkter på Södermalm år 2014 skulle innebära att prickar syntes på de platser där

våldtäkterna begåtts. Att presentera ett material där 1 våldtäkt i en park motsvaras av 1 prick i parken skulle medfört viss risk för att det specifika brottet gick att härleda till ett enskilt brottsoffer. Vidare skulle det i det mest oturliga fall kunna innebära att en misstänkt gärningsperson fick vetskap om att offret anmält brottet, innan misstanke delgivits. Sannolikheten att ett sådant scenario skulle inträffa till följd av denna studie får anses förhållandevis låg, men att riskerna trots allt finns där innebar tillräckliga etiska skäl för att utesluta kartor som presentationsform.

6. Resultat och analys

6.1 Lokalpolisområde Södermalm

Lokalpolisområde Södermalm är geografiskt indelat efter stadsdelsområdet Södermalm i Stockholm (Polisen, 2016c). Lokalpolisområdet är vidare indelat i så kallade basområden. Dessa basområden har i den här studien översatts till namn som geografiskt motsvarar stadsdelsområden.

6.1.2 Områdesbeskrivning, LPO Södermalm.

Stadsdelsområdet Södermalm är indelat i 12 stadsdelar (karta, bilaga 2). I området bor drygt 126 000 personer varav 56 % har högskoleutbildning. Medelinkomsten varierar från 304 000 kr i Västra Katarina till 408 000 i Södra Hammarbyhamnen. Andelen arbetslösa är lägre än genomsnitt, jämfört med övriga staden (Trygghet i Södermalm 2014, s. 5).

6.1.3 Hot spots, harm spots och trygghet, LPO Södermalm.

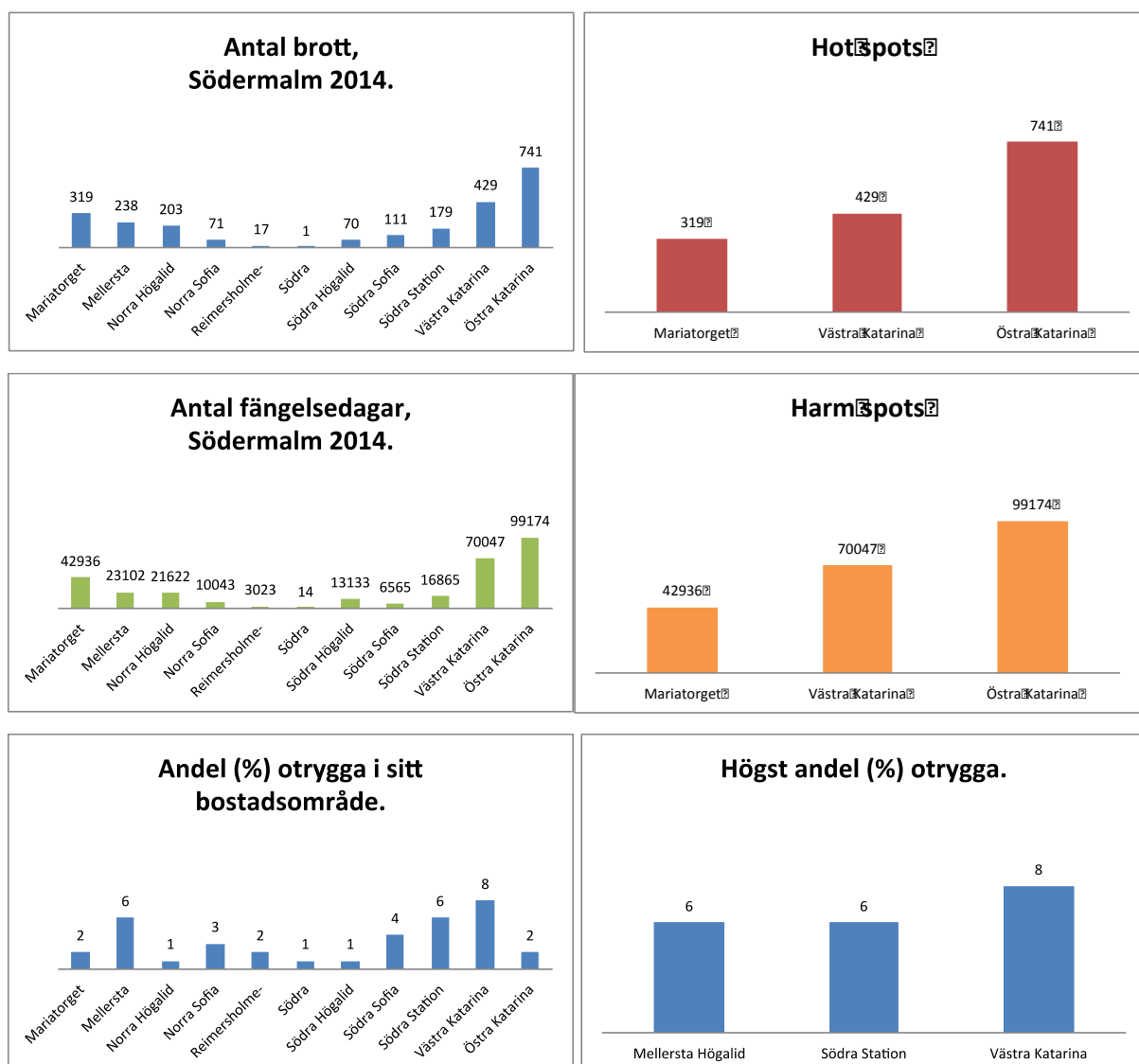
Sökningen på antal anmälda våldsamma brott mot personer utomhus gav följande resultat: Flest antal anmälda våldsamma brott mot person i offentlig miljö inträffade enligt anmälningsstatiken i områdena: Östra Katarina (741), Västra Katarina (429) och Mariatorget (319). Områdena benämns härefter som LPO Södermalms hot spots (för våldsamma brott). Efter sammanvägning av antalet fängelsedagar för brotten framträdde LPO Södermalms tre harm spots:

1. Östra Katarina, 99 174 fängelsedagar.
2. Västra Katarina 70 047 fängelsedagar.
3. Mariatorget, 42 936 fängelsedagar.

Lägst antal fängelsedagar uppvisade områdena Södra Hammarbyhamnen (14) Reimersholme (3023) samt Södra Sofia (6565) (Källa: RAR). Resultaten visade att hot spots och harm spots geografiskt överlappar i lokalpolisområde Södermalm (se diagram, sida 33).

Att hot spots och harm spots geografiskt överlappar medför att det inte går att tyda samband eller avvikelser mellan otrygghet i hot spots kontra otrygghet i harm spots. Överlappningen medför alltså att det inte går att tyda om invånarna i hot spots är mer otrygga än invånarna i harm spots, eftersom att hot spots och harm spots här är samma platser. En dualistisk syn på hot spots och harm spots, genom kartläggning av brott med hjälp av SCHI, fyller därför inte någon funktion för lokalpolisområde Södermalm (sett till möjligheten att effektivisera och allokera brottsförebyggande resurser).

Resultaten för LPO Södermalm har därför analyserats och diskuterats utifrån samband och avvikelser mellan antalet brott och andel (%) otrygga. Resultaten hade lika gärna kunnat diskuteras utifrån antalet fängelsedagar och andel (%) otrygga, då samma samband och avvikelser uppträder på grund av att hot spots och harm spots överlappar. Enligt trygghetsmätningen utmärkte sig området Västra Katarina (8 %) som området med störst andel otrygga i sitt bostadsområde följt av Södra station (6 %) och Mellersta Högalid (6 %). De två hot spotsen Östra Katarina (2 %) och Mariatorget (2 %) utmärkte sig om två av LPO Södermalms tryggaste områden (Trygghet i Södermalm 2014, s. 41).

Resultaten för antalet anmälda brott och andel (%) otrygga talar för att det finns ett samband mellan de höga brottsnivåerna och andelen otrygga i området Västra Katarina. Andelen otrygga avspeglas däremot inte i de höga brottsnivåerna i Östra Katarina och Mariatorget. Östra Katarina och Mariatorget kan därför sägas vara positivt avvikande vad gäller

brottsnivåer och otrygghet. Områdena Mellersta Högalid och Södra Station avviker i negativ mening från antalet brott som anmälts i områdena. Trots att områdena inte är särskilt brottsutsatta upplever ändå invånarna att det är otryggt. Låga nivåer av brottslighet och höga nivåer av otrygghet har i Malléns studier kunnat förklaras som att individerna upplever att de bor i ett risksamhälle.

Vid jämförelse av brottsspecifik problematik och oro för att utsättas för specifika brott kunde samband identifieras (se bilaga 4). Flest antal personrån i LPO Södermalm framträdde i områdena Västra Katarina, Östra Katarina och Mariatorget. Högst andel (%) oro över att utsättas för rån rapporterades från boende i områdena Västra Katarina (18 %). Resultaten tyder på att det för området Västra Katarina går att se samband mellan oro över specifika brottstyper och brottstypernas nivåer. Resultaten för Västra Katarina talar vidare för att Polisen, genom enbart brottsförebyggande aktiviteter mot de specifika brottstyperna, skulle kunna uppnå ökad trygghet.

6.2 Lokalpolisområde Norrmalm

Lokalpolisområde Norrmalm är geografiskt indelat efter stadsdelarna Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm, Kungsholmen (samt Lidingö som utesluts i den här studien då trygghetsmätning saknas för området) (Polisen, 2016c). De tre stadsdelarna är vidare indelade i så kallade basområden. Dessa basområden har översatts till namn som geografiskt motsvarar stadsdelsområden.

6.2.2 Områdesbeskrivning, LPO Norrmalm.

Kungsholmen är indelat i 8 stadsdelar. I området bor drygt 67 000 personer, varav 63 % har högskoleutbildning. Medelinkomsten varierar från 325 000 kr i Fredhäll till 417 000 kr i Kungsholm. Norrmalm är indelat i 9 stadsdelar. I området bor drygt 69 000 personer, varav 63 % har högskoleutbildning. Medelinkomsten varierar från 392 000 kr i Västra Matteus till 441 000 kr i Norra Adolf Fredrik. 63 % av Norrmalms invånare har eftergymnasial utbildning. Östermalm är indelat i 8 stadsdelar. I området bor drygt 69 000 personer, varav 65 % har högskoleutbildning. Medelinkomsten varierar från 199 000 kr i Universitet till 507 000 kr i Oscars k:a. I samtliga tre områden är andelen arbetslösa lägre än genomsnitt, jämfört med övriga staden (Trygghet i Kungsholmen, 2014), (Trygghet i Norrmalm, 2014), (Trygghet i Östermalm, 2014).

6.2.3 Hot spots, harm spots och trygghet, LPO Norrmalm.

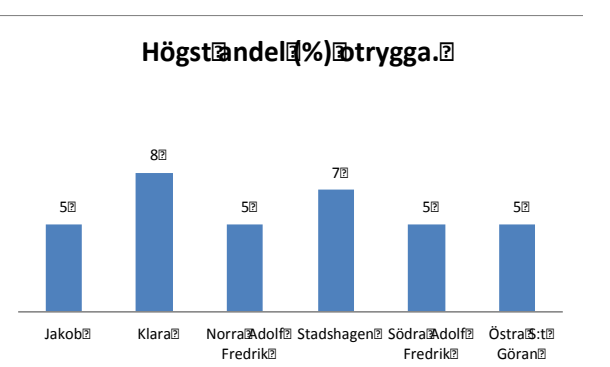
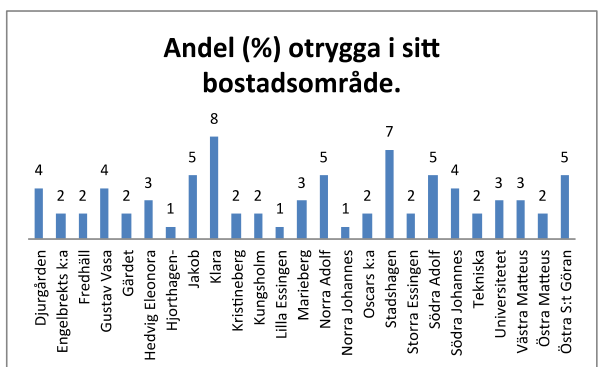
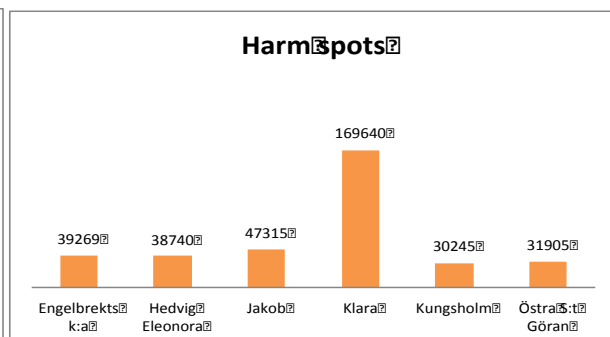
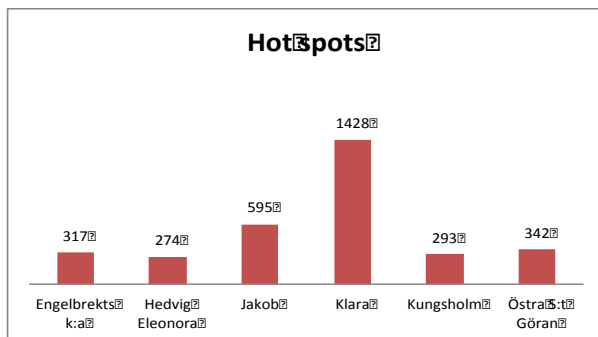
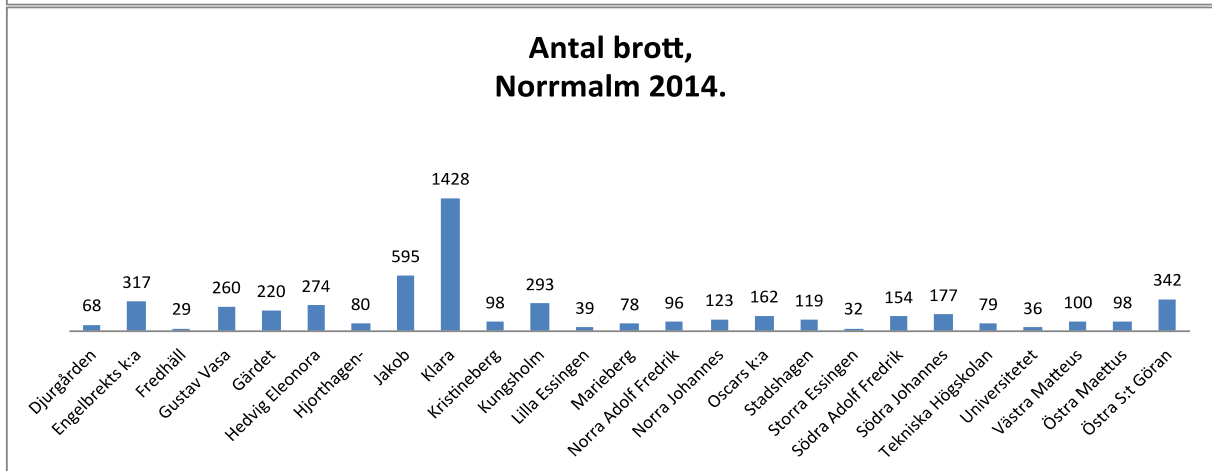
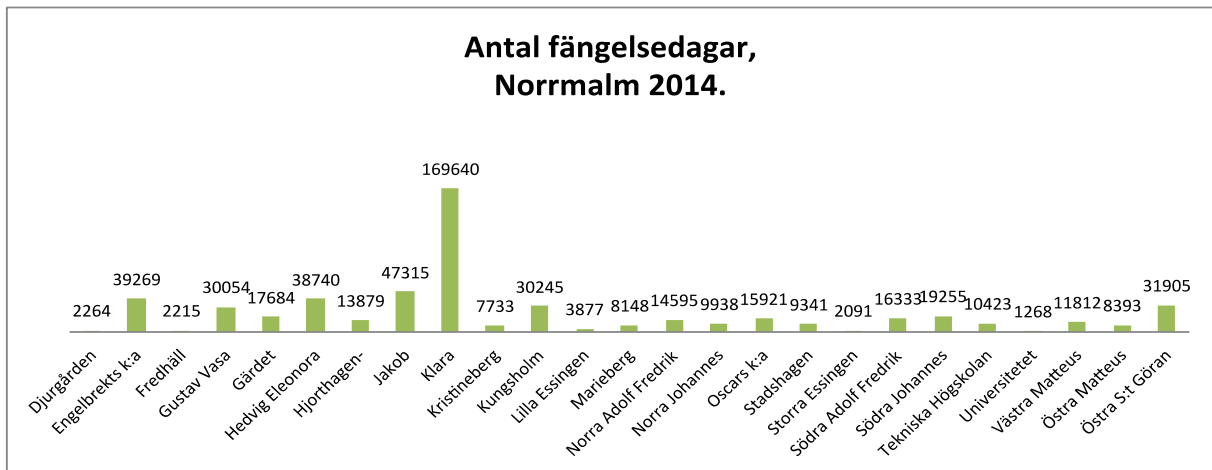
Sökningen på antal anmälda våldsamma brott mot personer utomhus gav följande resultat: Flest antal anmälda våldsamma brott mot person i offentlig miljö i LPO Norrmalm inträffade enligt anmälningsstatiken i områdena: Klara (1428), Jakob (595) och Östra S:t Görän (342). Områdena benämns härfter som LPO Norrmalms hot spots (för våldsamma brott). Efter sammanvägning av antalet fängelsedagar för samtliga anmälda brott framträdde LPO Norrmalms tre harm spots:

1. Klara, 169 640 fängelsedagar.
2. Jakob, 47 315 fängelsedagar.
3. Engelbrekts k:a, 39 269 fängelsedagar.

Lägst antal fängelsedagar uppvisade områdena Universitetet (1260) Stora Essingen (2091) samt Fredhäll (2215).

Hot spots och harm spots överensstämde inte fullt i LPO Norrmalm. Området Östa St: Görän utgör LPO Norrmalms tredje hot spot, omräknat till fängelsedagar framträder dock Engelbrekts k:a som LPO Norrmalms tredje harm spot. Geografisk överlappning syns dock vad gäller områdena Klara och Jakob som båda utmärker sig som hot spots och harm spots. De skillnader som framträder över antal brott och antal fängelsedagar mellan Östra St: Görän och Engelbrekts k:a är dock få. Resultaten talar för att en dualistisk syn på hot spots och harm spots, genom kartläggning av brott med hjälp av SCHI, inte fyller någon större funktion för lokalpolisområde Norrmalm (sett till möjligheten att effektivisera och allokera brottsförebyggande resurser). Resultaten för LPO Norrmalm kommer därför att analyseras och diskuteras utifrån samband och avvikelser mellan antalet brott och andel (%) otrygga.

Enligt trygghetsmätningen utmärkte sig området Klara (8 %) som området med störst andel otrygga i sitt bostadsområde följt av Stadshagen (5 %). Den sistnämnda uppvisade, i jämförelse med övriga områden i LPO Norrmalm, något lägre antal anmälda brott och antal fängelsedagar.

Resultaten för LPO Norrmalm talar för att det finns ett samband mellan de höga brottnivåerna och de höga otrygghetsnivåerna i områdena Klara, Jakob och St: Göran.

Positivt avvikande är området Engelbrekts k:a som trots höga brottsnivåer uppvisar låga nivåer av otrygghet. Trygghetsmätningarna för Djurgården, Stadshagen Norra och Södra Adolf avviker negativt från antalet brott som anmälts i områdena. Trots att områdena inte är särskilt brottsutsatta upplever ändå invånarna att det är otryggt.

Vid jämförelse av brottsspecifik problematik och oro för att utsättas för specifika brott kunde samband identifieras (se bilaga 4). När det gäller exempelvis flest antal personrån i LPO Norrmalm framträdde områdena Klara, Jakob och Engelbrekts k:a som mest brottstäta. Högst andel (%) oro över att utsättas för rån rapporterades från boende i områdena Klara (24 %) och Engelbrekts k:a (16 %). Samband mellan brottsnivåerna och otryggheten talar för att preventiva insatser mot personrån i Klara och Engelbrekt k:a skulle kunna minska brottsligheten och samtidigt öka tryggheten.

6.3 Övergripande resultat, PO City

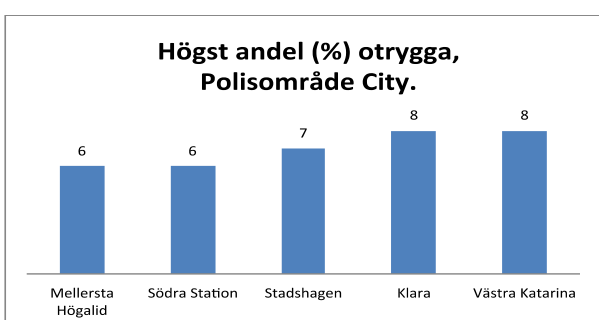
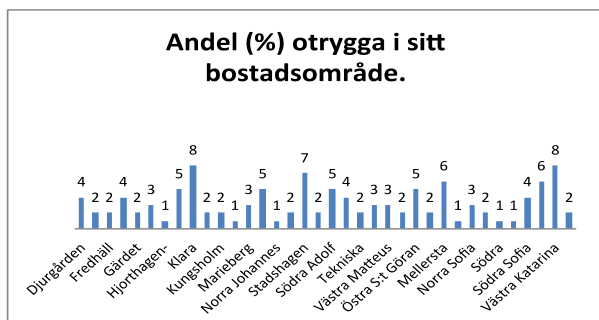
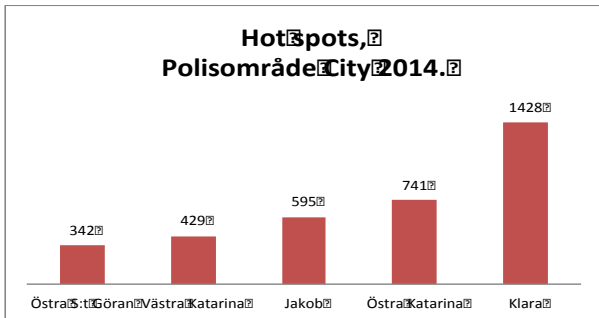
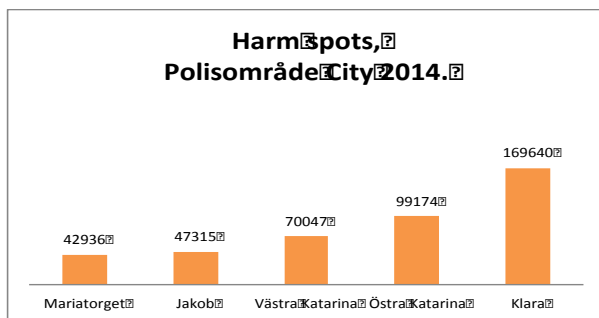
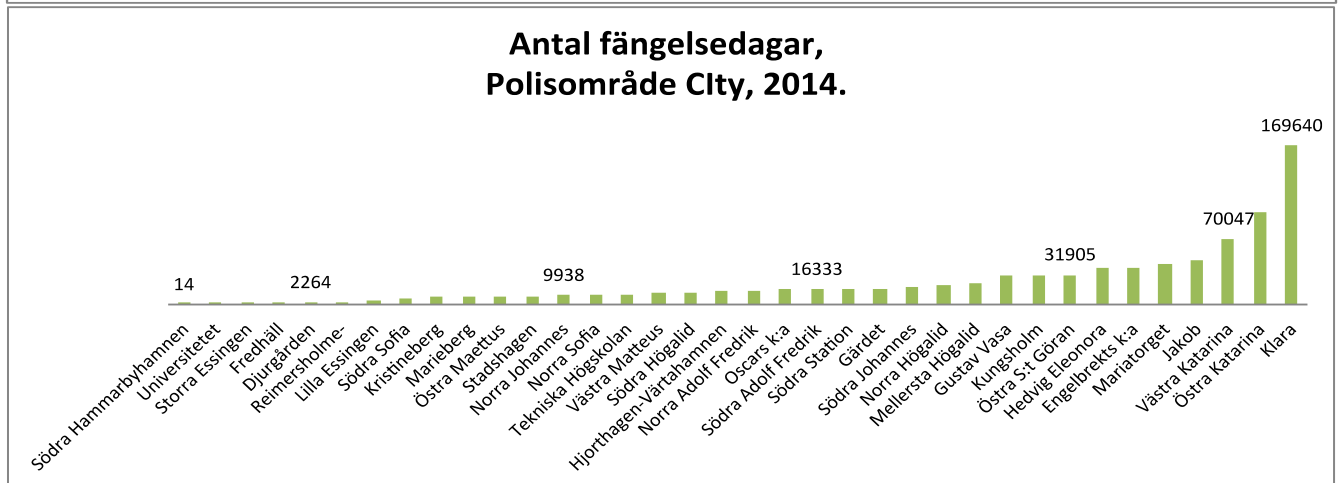
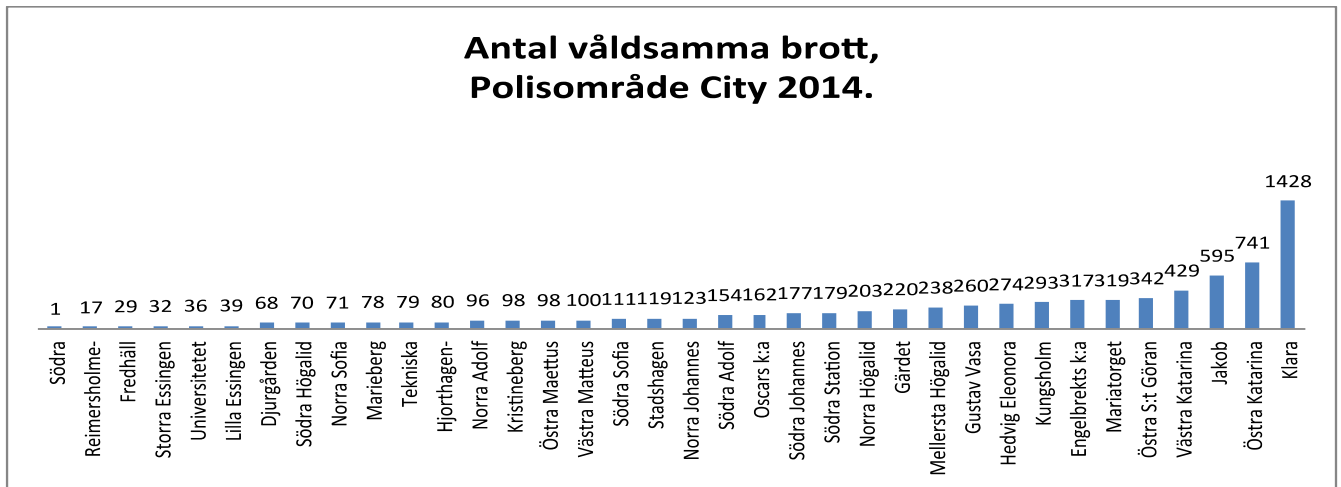
Flest våldsamma brott sett till antal, utslaget över hela polisområde City, inträffade i områdena Klara (1428), Östra Katarina (741) och Jakob (595). Områdena utgör därav PO Citys hot spots. Efter sammanvägning av antalet fängelsedagar för samtliga anmälda våldsamma brott framträdde PO Citys tre harm spots:

1. Klara, 169 640 fängelsedagar.
2. Östra Katarina, 99 174 fängelsedagar.
3. Västra Katarina, 70 047 fängelsedagar.

Polisområdets två främsta hot spots och harm spots, Klara och Östra Katarina, överlappade geografiskt. Högst andel otrygga invånare återfanns i områdena Klara (8 %), Västra Katarina (8 %) och Stadshagen (7 %). Vad gäller den tredje och femte harm spoten respektive den tredje och femte hot spoten så framträdde inte geografisk överlappning.

Resultaten tyder på att användning av SCHI kan vara användbart för att identifiera och stärka bilden av vilka platser som brottsförebyggande resurserna bör riktas mot i PO City. Resultaten är dock inte helt övertygande för att förespråka att en dualistisk syn. Exempelvis framträdde Mariatorget i LPO Södermalm som PO Citys femte harm spot när brotten räknades om till fängelsedagar. Sett till antal var PO Citys femte hot spot området Östra St: Görän i LPO Norrmalm. De två områdena kräver alltså båda resurs och prioritering. Om PO City enbart fokuserat på de fem brottstättaste platserna hade Mariatorget riskerat att falla bort vid

prioritering. Genom att väga samman antalet brott och antalet fängelsedagar skulle PO City få ett mer nyanserat underlag som kan hjälpa att allokera resurser till de mest utsatta platserna.

6.4 Övergripande analys av resultaten

På såväl lokalpolisområdesnivå som på polisområdesnivå kunde samband ses mellan platser med höga brottsnivåer och hög andel (%) otrygga invånare. Avvikelse noterades också i form av höga nivåer av brottslighet och låg andel (%) otrygga samt i form av låga nivåer av brottslighet men hög andel (%) otrygga invånare.

Mallén använde begreppet positiv avvikelse för områden där invånare uppvisat låga nivåer av otrygghet, trots höga brottsnivåer. En sådan ”odramatisk inställning till brott” kan utifrån Garlands teori om ett kollektivt brottsmedvetande tala för att information om brottsnivåerna, inte nått ut till invånarna. Det är också möjligt att de låga nivåerna av otrygghet, trots de höga brottsnivåerna, kan härledas till att boende i området på grund av sin lokalkännedom inte upplever risk för att utsättas. Sådana orsaksförklaringar fann exempelvis Walklate i sin studie. Mallén hänvisade till Bursik & Grasmicks perspektiv om samhällelig oreda som en förklaring för områden där det råder låga nivåer av brott men invånarna känner sig otrygga. När invånarna upplevt brottslighet eller uppfattat symboler för samhällelig oreda så kan de bryta ner upplevelsorna till en rädsla för brott. Enligt Garlands teori om kollektivt brottsmedvetande skulle avvikelsen förstås som att det kollektiva brottsmedvetandet nått högre nivåer.

För de områden där höga brottsnivåer avspeglats i hög andel (%) otrygga finns förutsättningar för Polisen att arbeta mot de två kriminalpolitiska målen genom enbart brottsbekämpning. De brottsspecifika diagram som visade höga nivåer av vissa brottstyper samstämde i ett par områden med höga nivåer av oro över att utsättas för brotten (exempelvis Västra Katarina och Klara). Identifiering, genom databaskombination, av platser där det råder samband mellan brottsnivåer för specifika brott och oro och rädsla för specifika brott kan utgöra underlag för att planera preventiva strategier med stöd i rutinaktivitetsteorin och social kontroll.

Exempel följer. I Västra Katarina framträdde höga nivåer för personrån, samtidigt uppgav invånarna tydlig oro över att råka ut för personrån. Om Polisen kartlägger hot spots för personrån har de också möjlighet att pricka ut vilka tider och dagar som hot spoten är som mest ”aktiv” (hot times). Mot bakgrund av rutinaktivitetsteorin kan Polisen sedan arbeta preventivt genom att undersöka vilket element som behöver åtgärdas (motiverad förövare, lämpligt offer, avsaknad av väktare). Om det återkommande elementet, efter orsaksanalys, skulle gå att härleda till:

- 1) Där specialiserade återfallsbrottslingar härjar, skulle Polisen kunna använda synlighet som medel för att öka upptäcktsrisken och därmed minska motivationen till brott.
- 2) Problem med sårbara brottsobjekt som inte vidtar åtgärder för att öka säkerheten och samtidigt saknar väktare, skulle kunna åtgärdas genom information om vilka tider och platser som innebär störst risk för brott samtidigt som adekvat bevakning sätts in.
- 3) Upprepade problem på samma plats, men alltid mellan olika personer. Genom att åtgärda de förutsättningar som möjliggör brotten kan Polisen genom preventiva insatser minska brottsligheten och på sikt öka tryggheten. På krogtäta platser kan kontroller för överservering samt spridda stängningstider minska riskerna för att brott ska uppstå.

De preventiva strategierna kan alltså baseras på kriminologiska idéer om att arbeta enligt situationella ansatser för att förebygga brott. Polisen är dock inte de enda agenter som kan verka för att minska brottsligheten sett utifrån teori om social kontroll.

Utifrån teori om social kontroll kan ordning skapas i ett samhälle genom att invånarna, efter information och instruktioner, anpassar sina rutiner för att exempelvis undvika konflikter. Social kontroll teori beskrevs av Foucault som en styrningsteknik där makten förutsätter medvetande. Enligt Foucault kommer medvetenhet om vissa förhållanden leda till anpassningsstrategier, det som Garland menar också är tecken på en kollektiv brottsmedvetenhet. Social kontroll skulle kunna användas av som styrningsteknik av Polisen för att förstärka det preventiva arbetet som utförs baserat på rutinaktivitetsteorin. Om Polisen inför insatser de tider och platser som brottsligheten är som mest aktiv så skulle social kontroll samtidigt kunna verka i bakgrunden. Att använda teorin om social kontroll ovanpå rutinaktivitetsteorin skulle därmed stärka det brottsförebyggande arbetet. Det är dock viktigt att ha i åtanke de negativa delar som Garland menar att en kollektiv brottsmedvetenhet kan återspegla. Att använda social kontroll för att få fram önskvärda beteenden och anpassningsstrategier bör också vägas mot risken att öka oro och överdriven rädsla för brott.

För att återgå till exemplet med Västra Katarina: Att det går att tyda ett samband mellan de höga brottsnivåerna och andelen otrygga kan utifrån Garland beskrivas som att en kollektiv brottsmedvetenhet finns bland invånarna. Det skulle vidare kunna tolkas som att invånarna i Västra Katarina är mottagliga för information om brottslighetens nivåer och dess inverkan i området. Att informera och skapa medvetenhet om vad som kan innebära extra lockelse och skapa ökad utsatthet, som exempelvis att bära dyra smycken och klockor synligt på vissa platser vissa tider, skulle enligt Foucault och Garlands tankar om social kontroll kunna leda

till anpassningsstrategier. Genom använda synlighet som medel för att minska motivationen hos rånarna skulle Polisen kunna minska brottsligheten, vilket som ovan nämnts skulle kunna leda till en ökad trygghet i samband med att brottsproblematiken minskar.

I Polislagen 1§ och i regeringens regleringsbrev där de kriminalpolitiska målen formulerats framgår endast att arbete ska ske mot de två målen. Vid tolkning av lagen och regleringsbrevet framstår de två målen som lika viktiga. Forskarna Wikström och Torstensson framhöll i sin studie särskilt vikten av att särskilja de brottspreventiva målen och medlen från de trygghetsskapande. I en händelsestyrd och komplex verksamhet, där arbetet ska bedrivas effektivt och med medborgarna i fokus kan det dock finnas skäl för att finna medel som träffar båda målen. Att rekommendera Polisen till att arbeta separat med de två målen för att bli effektivare kan liknas vid ett ”falskt” gap problem. Det är tänkbart att Polisen i dag prioriterar något mer resurser till brottsförebyggande insatser. Vid synen av att målen är åtskilda skulle kanske en allt för stor del av resurserna komma att läggas på ineffektiva, trygghetsskapande insatser. Studiens resultat har talar för att där rotorsaken till invånarens otrygghet är höga brottsnivåer, torde brottsförebyggande insatser bäst verka för att förbättra tryggheten.

Wikström och Torstensson framhöll att synlighet både kan vara ett polisiärt mål och ett polisiärt medel för att förebygga brott eller öka trygghet. Sett utifrån rutinaktivitetsteorin skulle dock synlighet i exemplet med området Västra Katarina innebära att elementet med avsaknad väktare åtgärdades, samtidigt som det träffade elementet motiverad förövare genom ökad upptäcktsrisk. Att använda synlighet som ett medel för att minska rånbrotsligheten i Västra Katarina, talar för en indirekt påverkan på trygghetsmålet. Tillvägagångssätt skulle innebära att medel och mål sammanblandas, men samtidigt innebära ett effektivt arbete. Pound illustrerade, genom berättelsen om Tom Sawyer, hur den skrivna lagen i vissa fall kan medföra minskad effektivitet. Att i området Västra Katarina då införa trygghetsskapande insatser för att öka tryggheten, när otryggheten är så direkt sammankopplad till de höga brottsnivåerna kan därav liknas vid att få fel sorts verktyg. För att öka tryggheten och minska oron över att utsättas för personrån i området Västra Katarina borde Polisen istället arbeta skarpt mot det brottsförebyggande målet.

7. Diskussion och slutsatser

För att empiriskt undersöka och förstå hur polisen kan balansera sina dubbla uppdrag kan samkörning av databaser genomföras. Databaskombinationerna gav bra svar och genom vetenskapliga teorier erhöles fördjupad förståelse och kunskap för preventiva strategier. Mycket tyder på att det skulle vara möjligt för Polisen att uppnå en minskad brottslighet och en samtidig ökad trygghet enbart genom brottsbekämpning.

Kartläggning av särskilt brottsutsatta platser och jämförelse med områden med högst andel (%) otrygga invånare, kan identifiera områden där brottsförebyggande verksamhet skulle vara den mest effektiva strategin för att samtidigt minska brottslighet och öka trygghet.

Effektiv brottsbekämpning och ökning av trygghet, enbart genom preventivt arbete, skulle framför allt kunna ske i områden där höga nivåer av brott uppmätts och stor andel (%) boende uttryckt oro inför att utsättas för brott. Analysen av resultaten talar för att det går att identifiera platser där det finns en direkt koppling mellan brotten och otryggheten, där specifika brott uppges som orsak till otryggheten. Att rikta trygghetsskapande aktiviteter i området får därför ses som föga effektivt verktyg, i de fall brottsligheten utgör själva rotorsaken till invånarnas otrygghet.

Vid studiens inledande avsågs att undersöka om det genom samkörning av data ur olika register gick att tyda samband mellan (a) antal anmälda brott och otrygghet respektive (b) mängden skada från brott och otrygghet. Studiens resultat visade att hot spots och harm spots i hög grad överensstämde i lokalpolisområde Norrmalm och helt överensstämde i lokalpolisområde Södermalm. Den geografiska överlappningen medförde att det inte gick att tyda några tydliga skillnader mellan otrygghet i en hot spot och otrygghet i en harm spot. Att omvandla antalet brott till antal fängelsedagar genom SCHI har under studiens gång inte visat sig ha någon större betydelse. När det gäller det mer övergripande intresset över att se eventuellt samband mellan harm spots och upplevd trygghet har därför inget tydligt svar kunnat erhållas.

I likhet med Malléns studie överraskade resultaten något. En förväntan om att det skulle råda större geografisk spridning mellan hot spots och harm spots och tillika en tydlig koppling mellan otrygghet och harm spots, framträdde inte. Inledningsvis beskrevs att Polisen inte

längre skulle styras enligt NPM, utan ska fokusera på att verka där de gör mest nytta. I min studie ville jag inledningsvis undersöka om arbete med SCHI skulle kunna vara ett sätt för PO City att identifiera de platser där de skulle kunna göra mest nytta. Då resultaten för kartläggning av harm spots och hot spots visade hög geografisk överlappning var det svårt att dra någon sådan slutsats. Tidigare studie av Rinaldo visde att SCHI var användbart för att identifiera och prioritera sårbara platser i Göteborg alloker. Den här studiens resultat var dock för vaga för att göra en sådan slutsats.

Studien fann dock andra intressant resultat i samband med att anmälningsstatistik jämfördes mot trygghetsmätningar. Endast ett par områden uppvisade samband mellan höga brottsnivåer och oro för brott. Tydligast var sambandet vid jämförelser mellan specifika brottstyper och oro över att utsättas för dessa brott. De resultaten talar för att Polisen genom samkörning av databaser kan identifiera platser där de kan nå båda kriminalpolitiska mål, genom enbart brottsbekämpning. På de platser där det råder hög samstämmighet mellan oro över brottstyper och anmälda brott tyder nämligen resultaten på att det bästa medlet för att minska brottsligheten och öka tryggheten – skulle vara att rikta all kraft mot just brottsnivåerna. Genom att finna samband mellan höga brottsnivåer och höga otrygghetsnivåer kan Polisen balansera sina dubbla uppdrag och arbeta brottspreventivt, med stöd i vetenskapliga teorier, för att minska brottslighet och öka trygghet. Att arbeta med att identifiera platser där samband finns mellan otrygghet och brottsnivåer skulle kunna också kunna vara ett sätt för Polisen att ta reda på var de ”gör mest nytta”.

Då studien inte visade på några tydliga skillnader mellan otrygghet i hot spots kontra harm spots påbörjades jämförelser mellan statistik för specifika brottstyper och oro för specifika brottstyper. Efter sammanställning av diagram över brottsnivåerna och orosnivåerna framträdde samband för vissa områden. Samtidigt noterades att det för vissa brottstäta nivåer inte framträdde något samband. Det här är också vad som kom att bli bland det mer intressanta i studien.

Metoden, samkörning av databaser, skulle kunna användas för att identifiera avvikelser mellan brottsnivåer och otrygghet. Detta skulle kunna leda till fördjupade analyser hos Polisen och därmed skapa underlag för att rikta effektiva insatser. Mallén beskrev att studier av trygghet skapar förståelse för dess motpol, otrygghet. Det hade i framtida studier varit

intressant med orsaksanalyser över de områden där det råder låga brottnivåer men hög otrygghet samt över de områden där det råder höga brottnivåer med låg otryggheter.

Metoden som användes, för att i ett första steg se om det uppträdde skillnader mellan trygghet i harm spots respektive hot spots, visade sig alltså främst vara fruktbar för att identifiera avvikelser mellan brottnivåer och otrygghet. Metoden kan förhoppningsvis användas för att på ett mer effektivt sätt identifiera platser där Polisen kan arbeta för att förebygga brott och samtidigt öka trygghet.

8. Sammanfattning

Genom att kartlägga hot spots, harm spots och områden mest högst andel otrygga invånare kan Polisen styra brottsförebyggande resurser som ger indirekt påverkan på trygghetsmålet. Genom att finna paralleller mellan vissa brottstyper och otrygghet, kan problemorienterat arbete i form av platsbaserade insatser utifrån rutinaktivitetsteorin leda till minskad otrygghet: indirekt trygghetspåverkan genom brottsförebyggande insatser.

Enligt rutinaktivitetsteorin kan brott förebyggas genom att något av teorins element åtgärdas. Polisen kan dels arbeta platsbaserat och problemorienterat på de platser där höga nivåer av brottslighet rapporterats, detta skulle öka upptäcktsrisken för brott och därmed minska motivationen hos gärningsmannen. Med hjälp av information och instruktioner, utifrån teori om social kontroll, till invånare i särskilt brottsutsatta platser kan förändring av rutiner framträda, vilket skulle kunna innebära minskad sårbarhet för potentiella offer. Den information och de råd som ges ut skulle kunna syfta till att öka individualkontroll och locka till åtgärdsstrategier. Trygghetsmätningar skulle kunna användas som en indikator för att se var en ökad individualkontroll, och ökad brottsmedvetenhet, skulle kunna åtgärda elementet sårbart offer.

I en framtida forskning hade det varit intressant att fokusera på orsaksanalyser för områden där det råder störst diskrepans mellan brottsnivåerna och tryggheten. Studien skulle kunna syfta till att undersöka och förstå hur Polisen kan skapa balans mellan kollektivt brottsmedvetande och faktisk problembild.

Källförteckning

Litteratur

Clarke, Roland V & Eck, John (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Polishögskolan Solna: Elanders Gotab AB.

Cohen, Lawrence E. & Felson, Marcus (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*. I: *American Sociological Review*, Vol. 44, Nr. 4, s. 588-608

Denscombe, Martyn (2011). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB

Foucault, Michel, 1998. *Övervakning och Straff*. Lund: Studentlitteratur AB.

Garland, David, 2001. *The Culture of Control: crime and social order in Contemporary society*. Oxford: Oxford Univ. Press.

Per-Olof Wikström, Marie Torstensson, 1997. *Lokalt brottsförebyggande arbete – organisation och inriktning*. Polishögskolan, Solna.

Larsson, Bengt & Engdahl, Oskar, 2011. *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering* (rev). Malmö: Liber AB.

Marklund, Fredrik, 2011. *Hot spots för brott i sex svenska städer. En studie av förutsättningarna för platsbaserat polisiärt arbete i Sverige*. Rapport 2011:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Mathiesen, Thomas (2005). *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*. Lund: Studentlitteratur.

Rinaldo, May-Britt V., 2015. *Comparing Crime Hotspots and Crime Harm-Spots in a Swedish City: A Descriptive Analysis*. Cambridge University, England.

Polismyndigheten, region Stockholm, 2015. *Vägen framåt*. Polismyndigheten.

Pound, Roscoe, 1910. *Law in books, law in action*. *American Law Review* 12.

Stockholms läns landsting, 2010. *Områdesindelning i Stockholms län. Basområden 2010. Kommunkartor*. Landstingsstyrelsens förvaltning.

Webbkällor

Brottsförebyggande rådet, 2014 a. *Klassificering av brott, anvisningar och regler*. Version 2.1. rådet.

https://www.bra.se/download/18.420e4a191465888e8219cc/1404200188901/2014_Klassificering_av_brott.pdf (hämtad 2016-05-14).

Brottsförebyggande rådet, 2014 b. *Goda erfarenheter av problemorienterat hot spot arbete*. <https://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2014-03-17-goda-erfarenheter-av-problemorienterat-hot-spot-arbete.html>

Regeringskansliet (2015-04-02). *Ny styrning bortom New Public Management*.
<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2014/10/ny-styrning-bortom-new-public-management/> (hämtad 2016-04-05).

Polisen a. 2016. *Uppdrag och mål*. Polismyndigheten.
<https://polisen.se/Om-polisen/Uppdrag-och-mal/> (hämtad 2016-04-20).

Polisen b. 2016. *Regeringsuppdrag*.
<https://polisen.se/Aktuellt/Rapporter-och-publikationer/Regleringsbrev/Publicerat/Regleringsbrevet-2015/> (hämtad 2016-04-20).

Polisen c. 2016. *Den geografiska indelningen av Polisen i Stockholms län*.
<https://polisen.se/Arkiv/Nyhetsarkiv/Stockholm/2012/Beslut-om-17-lokalpolisomraden-i-Stockholm/> (hämtad 2016-04-14)

Polissamordningen, 2016.
<http://polissamordningen.se/nyhetsarkivet/1415250859> (hämtad 2016-04-08).

Stockholms stads trygghetsmätning, 2014. Stadsdelsområdesnivå.
<http://www.stockholm.se/trygghetsmatningen> (hämtad 2016-03-20).

Stiernstedt Jenny (2014-11-29). *Ygemans nya direktiv: Ingen "pinnjakt" för polisen*. Svenska dagbladet.
<http://www.svd.se/ygemans-nya-direktiv-ingen-pinnjakt-for-polisen>

Dan Eliasson (2015-05-29). *Vad är ett bra resultat?*
Svensk polis.
<http://www.svenskpolis.se/Artikelarkiv/Tankar-och-reflektioner-om-polisens-arbete/Vad-ar-ett-bra-resultat/>

Bilaga 1.

1.1 Brottskoder för Swedish Crime Harm Index

0310,0311,0312,0313,0355,0356,0357,0358,0375,0376,0377,0378,0405,0406,0407,0408,
0426,0427,0428,0429,0430,0440,0441,0442,0443, 0607,0640,0642,0648,0650,0652,0654,
0660,0662,0684,0686,0688,0690, 0692,0694,0696,0698,0892,0896,9301,9302,9303,9304,
9309,9310,9311, 9312,9317,9318,9319,9320,9325,9326,9327,9328,9333,9334,9335,9336,
9341,9342,9343,9344,9806,9808,9810,9812,9819,9820.

Bilaga 2.

2.1 Kartor över stadsdelar i PO City

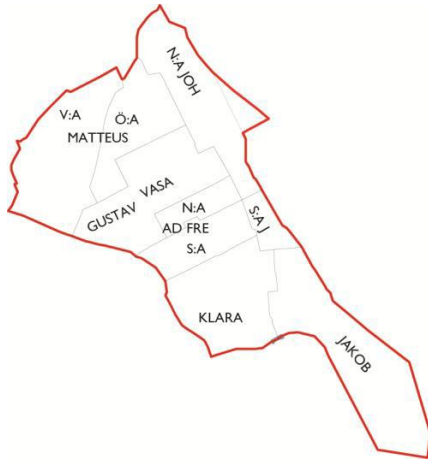
1. Södermalm.

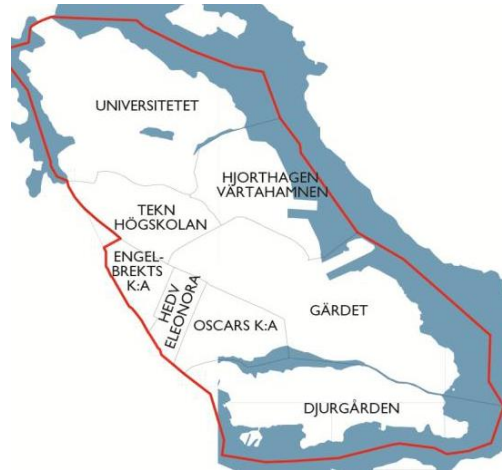
2. Kungsholmen.

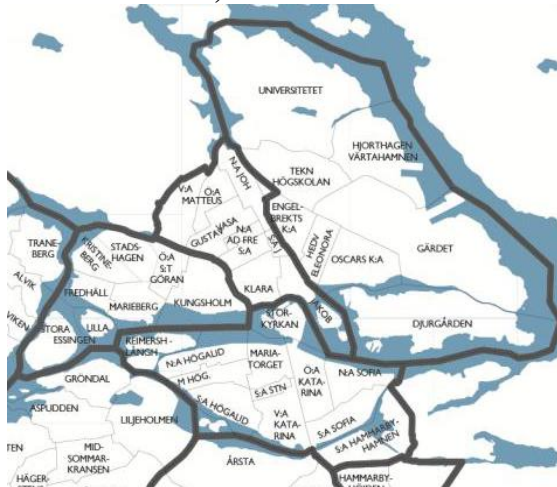
3. Norrmalm

4. Östermalm.

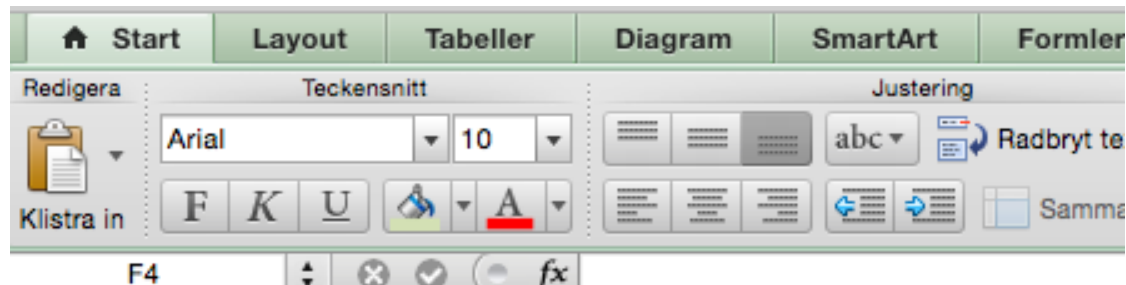

Översiktskarta, Stockholms stad.

Bilaga 3.

3.1 Printscreen över Excel-fil som visar basområdeskoder översatta till basområdesnamn.

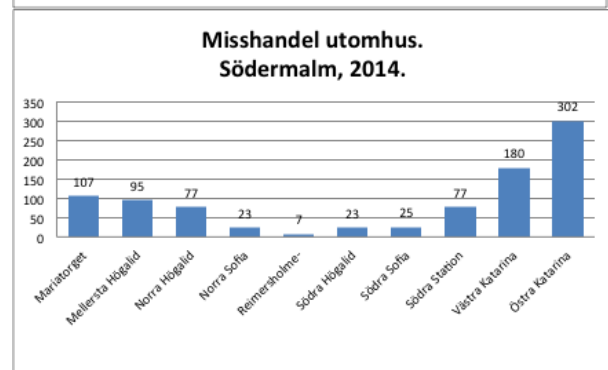
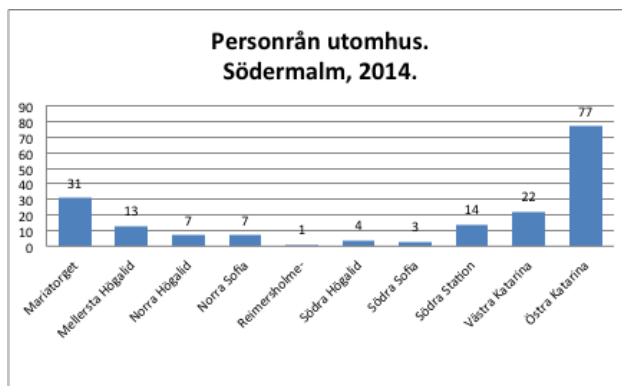
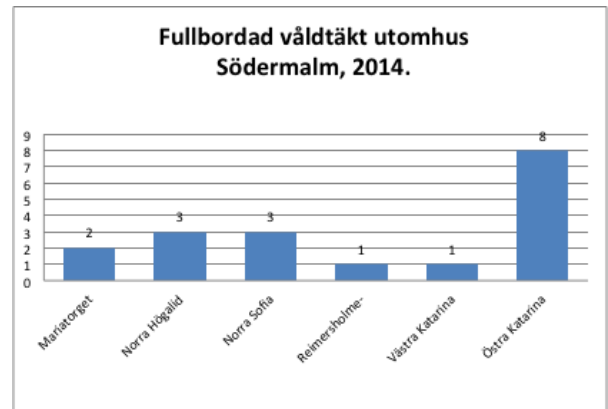
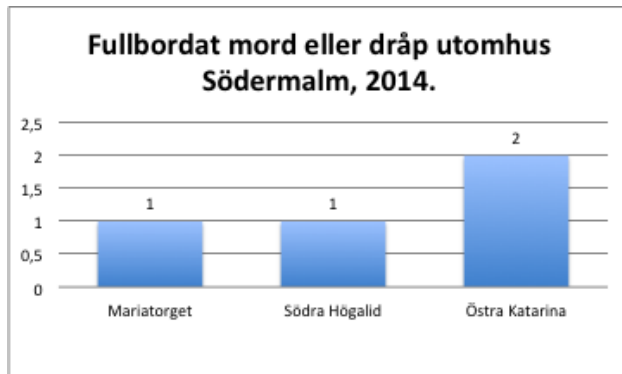
	A	B	C	D
1	BASKOD2010	BASKOD2000	NAMN	Delat område
2	1140211	1140210	Norra Station 1	Delat
3	1140212	1140210	Norra Station 2	Delat
4	1210421	1210420	Värtaverket 1	Delat
5	1210422	1210420	Värtaverket 2	Delat
6	1210423	1210420	Värtaverket 3	Delat
7	1210431	1210430	Värtahamnen 1	Delat
8	1210432	1210430	Värtahamnen 2	Delat
9	2121021	2121020	Östbergahöjden	Delat
10	2121022	2121020	Östbergavägen	Delat
11	2150401	2150400	Blåsut	Delat
12	2150402	2150400	Hammarbyhöjden	Delat
13	2240521	2240520	Norra Rinkeby, Kvarnby	Delat
14	2240522	2240520	Norra Rinkeby, Askeby	Delat
15	2240531	2240530	Södra Rinkeby, Knutby	Delat
16	2240532	2240530	Södra Rinkeby, Bredby	Delat
17	2240821	2240820	Norra Tensta, Spånga Kyrkväg	Delat
18	2240822	2240820	Norra Tensta, Tensta Allé	Delat
19	2240831	2240830	Södra Tensta, Spånga Kyrka	Delat
20	2240832	2240830	Södra Tensta, Tensta Kyrka	Delat
21	2242120	2260120	Centrala Akalla	Delat
22	2242130	2260130	Södra Akalla	Delat
23	2242160	2260160	Norra Akalla	Delat
24	2242220	2260220	Norra Husby	Delat
25	2242230	2260230	Södra Husby	Delat
26	2242310	2260310	Kista Centrum	Delat
27	2242320	2260320	Övre Kista	Delat
28	2242330	2260330	Nedre Kista	Delat
29	2242362	2260362	Isafjordsgatan	Delat
30	2242363	2260361	Grönlandsgången	Delat
31	2242364	2260361	Kistagången	Delat
32	2242365	2260361	Viderögatan	Delat
33	2242370	2260370	Kista Gård	Delat
34	3411130	4311442	Storholmen	Delat
35	3510411	3510410	Arlanda Norra	Delat
36	3510412	3510410	Arlanda Södra	Delat
37	3510413	3510410	Arlanda Terminal	Delat
38	3510451	3510450	Märsta västra glesbygd	Delat
39	3510452	3510450	Märsta Måby	Delat
40	3510501	3510500	Odensala fd församling	Delat
41	3510502	3510500	Näshv	Delat

3.2 Printscreens som illustrerar tillägg över stadsdelsområdesnamn.

	A	B	C	D	E	F	G	H
	BASKOD2010	BASKOD2000	NAMN	Delat område	Områdesnamn	Område	SDO	LPO
1	1010110	1010110	Tre Kronor	--	Storkyrkan	Domkyrko	City	Norrmalm
2	1010120	1010120	Skeppsbron	--	Storkyrkan	Domkyrko	City	Norrmalm
3	1010130	1010130	Munkbron	--	Storkyrkan	Domkyrko	City	Norrmalm
4	1010140	1010140	Stortorget	--	Storkyrkan	Domkyrko	City	Norrmalm
5	1010201	1010201	Centralstationen N	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
6	1010202	1010202	Centralstationen S	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
7	1010210	1010210	Tegelbacken	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
8	1010220	1010220	Klara Kyrka	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
9	1010230	1010230	Centralposten	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
0	1010240	1010240	Oscarsteatern	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
1	1010250	1010250	Brunkeberg	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
2	1010260	1010260	Hötorgscity	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
3	1010270	1010270	Hötorget	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
4	1010280	1010280	Sergels Torg	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
5	1010290	1010290	Oxtorget	--	Klara	Domkyrko	City	Norrmalm
6	1010310	1010310	Norrmalsgatan	--	Jakob	Domkyrko	City	Norrmalm
7	1010320	1010320	Gallerian	--	Jakob	Domkyrko	City	Norrmalm
8	1010330	1010330	Normalmstorg	--	Jakob	Domkyrko	City	Norrmalm
9	1010340	1010340	Kungsträdgården	--	Jakob	Domkyrko	City	Norrmalm
0	1010350	1010350	Blasieholmen	--	Jakob	Domkyrko	City	Norrmalm
1	1010360	1010360	Skeppsholmen	--	Södra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
2	1110111	1110111	Brunnsgatan N	--	Södra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
3	1110112	1110112	Brunnsgatan S	--	Södra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
4	1110120	1110120	Johannes Kyrka	--	Södra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
5	1110210	1110210	Wenner Gren Center	--	Norra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
6	1110220	1110220	Vanadislundan	--	Norra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
7	1110230	1110230	Surbrunnssområdet	--	Norra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
8	1110240	1110240	Norra Real	--	Norra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
9	1110250	1110250	Elverket	--	Norra Johannes	S:T Johannes	Vasastaden	Norrmalm
0	1120110	1120110	Tegnerlundan	--	Södra Adolf Fredrik	Adolf Fredrik	Vasastaden	Norrmalm
1	1120120	1120120	Tandläkarhögskolan	--	Södra Adolf Fredrik	Adolf Fredrik	Vasastaden	Norrmalm

Bilaga 4.

4.1 Diagram över specifika brottstyper, LPO Södermalm.

4.2 Diagram som illustrerar samband/avvikelse mellan brottsnivå och andel otrygga.

Mariatorget och Östra Katarina inringade i rött. Båda höga brottsnivåer och låg andel (%) otrygga. Mellersta Högalid inringat i lila. Hög andel (%) otrygga, lågt antal brott.

4.2 Diagram över specifika brottstyper, LPO Norrmalm.

